

ZPRAVODAJ

červenec-září
2023

Muzea Komenského v Přerově

Muzeum Komenského v Přerově zve širokou veřejnost na výstavu Švédové na Přerovsku s podtitulem Třicetiletá válka na Hané ve světle archeologických a historických pramenů, která vás přenese do času, kdy se Olomoucký kraj stal středobodem operací švédského vojska vedeného legendárním generálem Lennartem Torstenssonem.

ŠVÉDOVÉ NA PŘEROVSKU

Zdeněk Schenk

V letošním roce uplyne 380 let od válečných událostí v létě 1643, které se dotkly výraznou měrou našeho regionu. V letech 1642 a 1643 byla postupně dobyta významná strategická místa na střední Moravě. Do rukou Švédů překvapivě padla Olomouc, která zůstala v jejich držení až do roku 1650. Stejně tak padly některé hradní pevnosti, jako například Sovinec, který byl dobyt po několika týdenním obléhání, a to i přes urputné nasazení obránců. Ničení nebyla ušetřena ani Kroměříž. V dolním Pobečví Švédové obsadili Přerov, Hranice, Lipník n. B. a několik týdnů neúspěšně obléhali hrad Helfštýn.

Část výstavy bude věnována polnímu opevněnému táboru švédského vojska, který byl vybudován na současných katastrech obcí Dobřčice, Horní Moštěnice a Přestavky, což do dnešních dnů výmluvně dokládá název výrazné krajinné dominanty Švédské šance, kde byla umístěna jedna z předsunutých redut. Švédové podnikali z tohoto tábora výpady a drancovali okolní vesnice a města. Díky dobovému nákresu švédského tábora ze srpna 1643, posléze publikovaného ve světové kronice *Theatrum Europaeum*, máme k dispozici unikátní historický pramen, který nám umožňuje vytvořit si konkrétní představu

Generál Lennart Torstensson

o strategickém umístění, rozloze, charakteru, podobě opevnění a dále rozmístění jednotlivých částí švédského vojska v areálu tohoto tábora.

Návštěvníci budou seznámeni s jednotlivými druhy vojska: těžkou jízdou reprezentovanou kyrysníky, leh-

kou jízdou zastoupenou arkebuzíry, dragouny a husary, dále pěchotou, jejíž nedílnou součástí byli mušketyři, pikenyři či granátníci a nezbytným dělostřelectvem.

K vidění budou některé kategorie zbraní reprezentované ukázkami chladných, dřevcových, střelných a palných, ochrannou zbrojí a obrannými prostředky, výstrojí koně a jezdce, které byly v průběhu třicetileté války využívány.

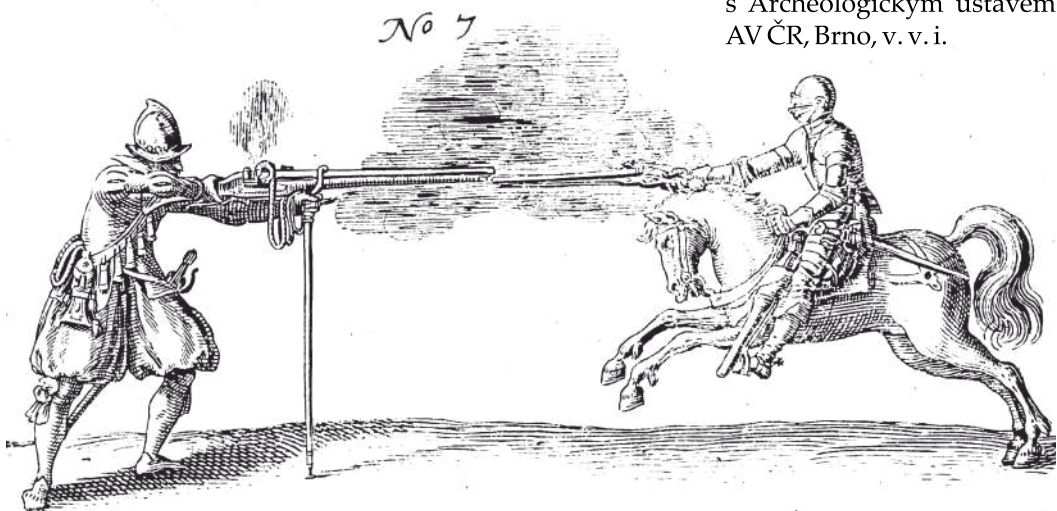
V letošním roce uplyne přesně 100 let od objevu jednoho z největších pokladů z období třicetileté války nalezených na území České republiky. Tento hromadný nález stříbrných a zlatých mincí objevený v roce 1923 v Bratrské ulici v Přerově bude rovněž prezentován v rámci výstavy.

Návštěvníci se mohou těšit rovněž na atraktivní modely dělostřeleckého bastionu, předsunuté reduty polního tábora na Švédských šancích a působivý rozměrný model hradu Helfštýna od výtvarníka Dalibora Figela, který zachycuje historickou událost z roku 1621, kdy byla tato nejvýznamnější hradní pevnost v Moravské bráně, jakožto majetek „rebela“, účastníka stavovského povstání Jiřího Bruntálského z Vrba, zabavena císařskou konfiskační komisí, která vstoupila do hradu za doprovodu vojenské asistence. Vystaveny budou ukázky raně novověké výzbroje a výstroje ze sbírek Muzea Komenského v Přerově. Tyto artefakty budou doplněny o vybrané atraktivní exponáty ze sbírek dalších muzejních institucí – Vlasti-

vědného muzea v Olomouci, Slezského zemského muzea, Muzea Kroměřížska, zámku Tovačov a z majetku Arcibiskupství olomouckého.

Výstavní projekt, jenž je cenným příspěvkem v rámci problematiky studia válečných konfliktů v kontextu českých na pozadí evropských vojenských dějin, vznikl ve spolupráci Muzea Komenského v Přerově, p. o. s Archeologickým ústavem AV ČR, Brno, v. v. i.

Kov ve městě 2023

Jen co skončil předchozí ročník tradiční exteriérové výstavy Kov ve městě, během kterého jsme kované artefakty z Helfštyna zakomponovali do výloh obchodů na náměstí, začali jsme zvažovat, jakou formu zpracování kovu Lipník ještě neprezentoval.

Jan Lauro

Jako kurátorovi by se mi na výstavě vždy líbilo nějaké zvukné jméno, třeba i nějaká světová nebo alespoň evropská umělecká osobnost. A to se letos povedlo, aniž bychom museli vypravovat kamiony pro exponáty tisíce kilometrů daleko. S žádostí o spolupráci jsme totiž oslovili Jana Dostála - umělce, jehož dílo zaujalo celý svět a přitom tvoří skoro za humny. Autorovi z Olomouce i jeho mimořádnému dílu Mrak, které zhotovil pro český pavilón na Expo v Dubaji, již byl věnován prostor v minulém čísle Lipenských listů. Následující řádky tedy stručně představí díla připravená pro město Lipník nad Bečvou na letošní prázdniny.

Sochař Jan Dostál zpracovává především kov, převážně železo a nerezovou ocel. V jeho díle se setkáte s titěrnými profily a galerijními formáty stejně jako s gigantickými průměry materiálů a artefakty nadlidských dimenzí. Na okraji Olomouce tvoří ve dvou halách, které by běžně snesly provoz tovární výroby vyšších desítek osob. Jan Dostál tam však rozměrné stroje, jeřáby a vysokozdvizné plošiny obsluhuje sám, případně s asistentem.

Většina prací začíná shodně. Autor na čtvrtku papíru nakreslí skicu, od které se odráží následné rozpracování detailů, vypalování či vyřezávání segmentů a následná kompletace sváření. Čím dál tím víc však tužku nahrazuje výpočetní technika a sofistikované grafické programy. V současnosti v autorově díle převládají jakési rotující kompozice, které jsou vlastně prostorovým rozhýbáním plošného materiálu nařezaného tak, aby se dal různě

nahýbat, pootáčet a postupným rotačním principem vstupoval do prostoru a stával se pohledovým ze všech stran. Tato díla nabízí pestré optické efekty, mívají ornamentální, nebo ryze abstraktní tvarosloví. Pozorovatel vnímá nejistotu, zda hledí na dílo, skrze něj nebo se ocitá někde na pomezí těchto rovin. Tenoučké detaily plechů pálených s naprostou přesností rozehrávají vzájemné dialogy v rytmickém vrstvení na nosných konstrukcích.

K dalším typickým prvkům Dostálova díla patří zakružování různých profilů. Do kruhů, elips, všelijakých rádiů ohýbá trubky, jáckely, kulatiny atp. Dynamiku takto svařených tvarů pak umocňuje jejich vzájemné proplétání, střídání jejich proporcí a evokace jakýchsi až vesmírných pohybů.

Pár prací, které se na Kovu ve městě objeví, pochází z dřívějších let, kdy umělec komponoval z mnoha menších segmentů. Ostré hroty prutů a výpalků mnohonásobně překládané do finální podoby sochy na jedné straně působí agresivně, nebezpečně, zároveň v sobě mají subtilnost, lehkost, což je vlastně další vnitřní rozpor, jehož jsou nositelem. Díla jsou sice krajkovitě průhledná, ale stále jde o rozměrné kusy svařené z mnohých ocelových kusů, takže váží často stovky kilogramů.

V abstraktních tvarech Dostálových soch je cosi organického. V organických figurách fantaskních zvířat zase cosi geometrického.

Na náměstí T. G. Masaryka do půli června přivezeme do deseti takových rozměrných expozic. O instalaci se postará autor osobně, stejně tak osobně dorazí i na slavnostní zahájení výstavy 15. června.

Pro obdivovatele současné sochařské tvorby se tedy nabízí zajímavá příležitost setkat se s úspěšným umělcem, o jehož práci jeví zájem čeští architekti, k nimž rychle přibývají kurátoři a galeristi u nás i v zahraničí.

Moravská brána

opět otevřená dokořán

Barbora Šimečková, Jana Trtíková

Po dvouletém covidovém útlumu se letos znovu rozběhla spolupráce subjektů cestovního ruchu v oblasti Moravské brány. Vydatnou porci zážitků nabízí nejen tři města, pomyslně vymezující tuto turistickou oblast, ale i další lokality. Stačí si jen vybrat z bohatého menu.

PŘEROV

Už z dálky vás upoutá silueta přerovského zámku. V jeho prostorách se ukrývají různorodé sbírky Muzea Komenského, zaměřené zejména na dějiny školství a kmenologii. Do 1. října zde nyní probíhá výstava CO JE TO ZA PÍSMENKO? prezentující české slabikáře a abecedáře vydané do roku 1989. Od konce června do konce října pak můžete navštívit archeologickou výstavu ŠVÉDOVÉ NA PŘEROVSKU. Pro milovníky přírody organizuje

Ornitologická stanice zajímavé exkurze nejen za ptactvem.

Hlavní událostí letních měsíců budou již jednadvacáté Přerovské svatovavřínecké hody, které proběhnou ve dnech 11.–13. srpna. Během tří dnů ožije centrum města hudebními vystoupeními, jarmarkem, hodovou výstavou v Galerii města Přerova nebo historickým průvodem. Úterní podvečery v červenci a srpnu budou patřit Hudebnímu létu na hradbách,

kdy se na nábřeží Bečvy rozezní muzika různých žánrů. Městské informační centrum si pro návštěvníky připravilo čtyři tematické okruhy komentovaných prohlídek. Ani letos nebude chybět promítání českých filmů pod širým nebem, které v polovině července přiveze na náměstí T. G. Masaryka Kinematograf bratří Čadíků.

Tyršův most a zámek v Přerově. Foto Město Přerov.

LIPNÍK NAD BEČVOU

Také město Lipník nad Bečvou zve všechny návštěvníky na tradiční a oblíbené akce. V červnu se uskuteční 9. ročník festivalu studentských filmů **POD NEBESY**. V červenci se můžete při příležitosti Svatojakubských hodů těšit na třídní multizánrový program pro všechny generace, zábavnou show **SIRÉNY NA CESTÁCH** v kulturním domě Echo i na vystoupení Xindla X na lipenském náměstí. Od června do září bude probíhat výstava kovových exponátů uměleckého sochaře Jana Dostála v historickém centru města. Během celé turistické sezóny si můžete město prohlédnout zdarma s průvodcem denně (mimo pondělí) v 10 a ve 14 hodin nebo si zahrát terénní poznávací hru **LIPENSKÝ OKRUH** či questing (hledáčku) **PO STOPÁCH LIPENSKÝCH ŽIDŮ**. K příjemnému posezení láká originální střešní zahrada, pod níž se nachází výstavní prostor galerie Konírna, v níž celoročně probíhají zajímavé výstavy.

Lipník nad Bečvou – unikátní střešní zahrada se zámeckým parkem. Foto Martin Necid.

HRANICE

Dominantu městské památkové zóny tvoří zámek s unikátním proskleným zastřešením dvorany, kostel Stětí sv. Jana Křtitele na hranickém náměstí, budova Staré radnice a bývalá židovská synagoga. K návštěvě láká hned několik místních muzeí a galerií, ale vyrazit můžete také na řadu kulturních akcí.

Červnová **BENEFICE ZA HRANICE** přinese nejen pestré hudební zážitky, ale zároveň podpoří i dobrou věc. 24. června proběhnou v centru města Hranické slavnosti s podtitulem **PLNOU PAROU STAROU KÁROU**, k vidění budou třeba auto-moto veteráni z let 1925 až 1978. Po celý červenec poběží tradiční hudební festival Hranické kulturní léto, jehož koncerty se konají v Zámecké zahradě se stupňovitým hledištěm a herními prvky pro děti. O prázdninách si můžete vybrat z nabídky komentovaných prohlídek areálů lázní Teplíc nad Bečvou nebo kostela Narození P. Marie zvaného Kostelíček, židovskými Hranicemi nebo c. k. vojenskými ústavy.

Historické jádro Hranic v zimním hávu. Foto Martin Necid.

HRANICKÁ PROPAST

Chcete-li zhlédnout zajímavou expozici a spojit to s hezkou procházkou v přírodě, vydejte se k Hranické propasti, nejhlubší zatopené propasti na světě, jejíhož dna nebylo zatím dosaženo. V Infocentru Hranické propasti ji můžete díky virtuálním brýlím prozkoumat ze všech úhlů a podívat se na záběry jejích bezedných hlubin v útulném minikině. Mnohé návštěvníky také zaujme interaktivní model Hranického krasu se snímky z jednotlivých částí propasti.

*Vyhlídková plošina do Hranické propasti.
Foto Petr Zajíček, SJ ČR.*

LÁZNĚ TEPLICE NAD BEČVOU

Lázně Teplice nad Bečvou v romantickém kaňonu řeky Bečvy nabízejí spoustu příležitostí k odpočinku a relaxaci. Letošní hlavní lázeňská sezóna láká na dva nové pobyty – DOVOLENÁ V LÁZNÍCH s nádechem Provence se dvěma variantami délky a VODÍKOVÝ PŘÍLIV ENERGIE, ve kterém můžete vyzkoušet procedury obohacené o molekulární vodík. Procházky lázeňským parkem si můžete zpříjemnit ochutnáním zdejší kyselky nebo návštěvou lázeňských kaváren, ve kterých se koná pravidelný kulturní program.

ZBRAŠOVSKÉ ARAGONITOVÉ JESKYNĚ

Při procházce lázeňským areálem můžete sestoupit dokonce i pod zemský povrch. Zbrašovské aragonitové jeskyně nabízejí

*Lázeňský dům Moravan v Teplicích nad Bečvou.
Foto archiv LTnB.*

prohlídku tajuplných prostor, jejichž stěny zdobí keříčky minerálu aragonitu a nejnižší části zaplavuje plyn oxid uhličitý. Nemusíte se ani teple oblékat, v podzemí je příjemných 14,5 °C. Poslední zpřístupněnou prostorem, Mramorovou síň, od července obohatí výstava současného výtvarného umění. Svá díla představí sklářský výtvarník a pedagog Ondřej Strnadel, výstava potrvá do konce návštěvnické sezóny.

*Zbrašovské aragonitové jeskyně, Jurikův dóm.
Foto Petr Zajíček, SJ ČR.*

HELFŠTÝN

Nabitá sezóna hradu Helfštýna vyvrcholí na konci srpna mezinárodním setkáním kovářů HEFAISTON. Letošnímu 41. ročníku bude předcházet tradiční KOVÁŘSKÉ FÓRUM, během něhož vytvoří kovářský tým Lukáše Kučery před zraky návštěvníků unikátní dílo. Celosezónně mohou návštěvníci zavítat do

obnoveného hradního paláce, který nabízí jedinečnou atmosféru propojením starého s novým. Jeho unikátní oprava se skleněným zastřešením získala řadu architektonických ocenění. V paláci probíhají také od dubna do září speciální noční prohlídky s názvem PALÁC ŽIJE.

Pohled z ptáčích perspektiv na opravený palác hradu Helfštýna se skleněným zastřešením.

Foto Boys Play Nice.

Více informací:

<https://prerovmuzeum.cz/>, <https://ornis.cz/>

www.prerov.eu, fb: televizeprerov

<https://info.mesto-lipnik.cz>

<https://infocentrum-hranice.cz/>,

<https://kultura-hranice.cz/>

<https://infocentrum-hranice.cz/infocentrum-hranicke-propasti/>

www.ltnb.cz

www.caves.cz

www.helfstyn.cz, www.hefaiston-helfstyn.cz

1160 let od příchodu slovanských věrozvěstů

Státní svátek, připadající na 5. července, nám připomíná symbolické výročí příchodu slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu v roce 863. Pojdme se v souvislosti s tímto slavnostním dnem podívat na několik, zejména sochařských děl, které nám v našem nejbližším okolí oba učence připomínají.

Lubomír Vyňuchal

Tentokrát vynecháme kaple, kostely, oltářní obrazy, kříže i boží muka (vše bude předmětem obsahu některého z příštích čísel) a přinášíme bez dalšího podrobného komentáře pouze několik výběrových fotografií. Jen uvedu alespoň drobnou zajímavost k sochám, které stojí před vstupem do kostela sv. Máří Magdaleny v Přerově-Předmostí.

Vypadají velmi zachovale, neboť byly v roce 2013 restaurovány. Navíc letos je tomu právě 160 let, kdy zde byly v roce 1863 instalovány a požehnány tehdejším děkanem Františkem Navrátilem. Za jejich současný stav vděčíme především olomoucké restaurátorské dílně Daniela Daubnera a samozřejmě celé řadě donátorů.

V samotném Přerově je také potřeba zmínit pravoslavný chrám sv. Cyrila a Metoděje, který najdete na rozhraní Wilsonovy ulice a Žerotínova náměstí.

Nejnovější sousoší a expozice
Mezi nejnovější sousoší, vytesané z božanovského pískovce, patří Památník sv. Cyrila a Me-

toďe v Brně na Petrově z roku 2013. Jedná se o dílo sochaře Vladimíra Matouška a architekta Radima Horáka.

Stejný autorský tým stojí také za sochami obou věrozvěstů na vstupních pilířích do poutního areálu na Velehradu. Sochy

z velmi odolného bílého písčovce zde byly instalovány v roce 2019.

A pokud vás opravdu zajímají životní osudy soluňských bratrů a počátky slovanského písemnictví, vydejte se k Památníku Velké Moravy ve Starém

Městě. V jeho nově vybudované přístavbě z roku 2022 (Cyrilometodějské centrum) totiž můžete navštívit multimediální expozici PŘÍBĚH KONSTANTINA A METODĚJE.

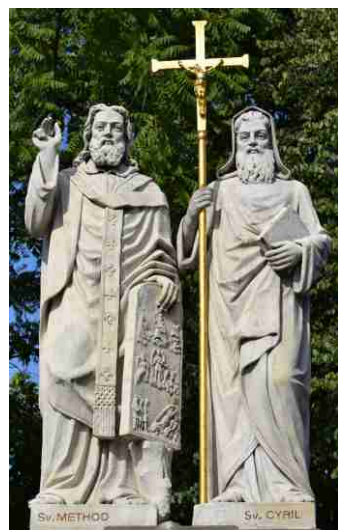
Přerov-Předmostí (1863)

Velehrad - Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a svatého Cyrila a Metoděje (František Neumann, začátek 20. století)

Lhota (1910)

Radslavice (1879)

Přerovské pomníky mistra Jana Husa

Každoročně si 6. července připomínáme upálení kazatele a reformátora katolické církve mistra Jana Husa (1415, Kostnice /Konstanz/ v Německu u hranic se Švýcarskem na břehu Bodamského jezera). Snad každý zná Husovo slavné heslo „Pravda vítězí“, které najdete také na prezidentské standartě.

Lubomír Vyňuchal

Také v Přerově máme dvě malé připomínky na tento den, který dnes připomíná rovněž státní svátek.

První tzv. Husův kámen najdete na samém konci hlavní pro-

menády v parku Michalov a druhý na sídlišti v Předmostí v parčíku na Prostějovské ulici. Jedná se o žulové kamenné bloky se zasazenou bronzovou reliéfní deskou od akad. sochaře

Julia Pelikána (1887–1969) z roku 1915. Kámen v Michalově je vyšší a mohutnější, oproti tomu menší blok v Předmostí je na vrcholu doplněn ještě kalichem vytesaným z pískovce.

Husův pomník v Michalově

Husův pomník v Přerově-Předmostí

NEJEN SLABIKÁŘE, ALE I ABECEDÁŘE jsou přes léto vystaveny v přerovském zámku

Přes celé prázdniny a také ještě v září bude v přerovském zámku otevřena výstava českých slabikářů s názvem *Co je to za písmenko?*. K této výstavě byla v červnu zpřístupněna výstava abecedářů, umístěná na chodbě v 2. patře zámku, hned naproti vystaveným školním obrazům s tématem abecedy.

Marta Konířová

Slabikář je učebnice určená k výuce čtení a používána ve školách. Dětské knihy, které nejsou užívány ve školách, ale které mají podobný účel či zpracování jako slabikáře, pro odlišení nazýváme **abecedář**.

Když byl v druhé polovině 19. století zjednodušen a zlevněn tisk obrázků, začaly být běžně vydávány také dětské obrázkové knížky. Byly mezi nimi i knihy pro začínající čtenáře. Obliba tohoto druhu knížek trvá dodnes a vychází množstvím titulů, v nichž je různým způsobem výtvarně a textově zpracována abeceda. Na vzniku některých abecedářů se podíleli také pedagogové nebo speciální pedagogové, jiné připravili známí spisovatelé a ilustrátoři, jako například Ondřej Sekora, Karel Franta či Josef Lada.

Vedle bohaté sbírky slabikářů má muzeum ve svém fondu také zajímavý soubor abecedářů.

Na výstavu byly z této rozsáhlejší kolekce vybrány takové, které jsou zajímavé svým názvem, autorem nebo obsahem. Některé z nich představuje následující text.

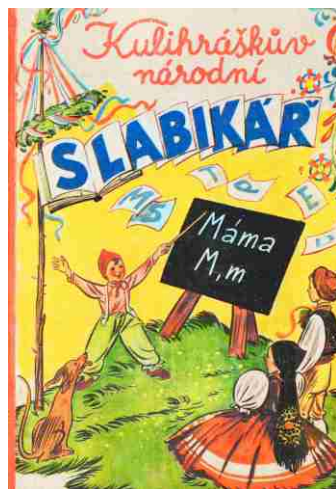
Abecedáře, které se jmenují „slabikář“

Ačkoliv byl původně slabikář určen pro výuku čtení, časem se význam tohoto pojmu rozšířil a dnes může označovat i jiné knihy. Například jsou jako „slabikář“ nazývány základní příručky z určitého oboru, známe tak třeba **Myslivecký slabikář** či **Slabikář obecné teorie práva** a další.

*Kaspárkův veselý slabikář
ilustroval Fráňa Smatek.*

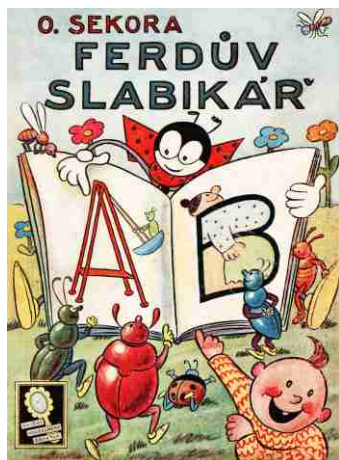
Ve 30. a 40. letech 20. století vyšlo rovněž několik dětských abecedářů, které měly v názvu slovo slabikář. Obvykle šlo o knížky kratších či delších textů pro malé čtená-

*Kulihráškův národní slabikář
ilustroval Miloš Novák.*

ře. Na výstavě je zastupují tři tituly. **Kaspárkův veselý slabikář** ilustroval Fráňa Smatek, který je známým ilustrátorem série knih o čertíku Marbulínkovi, ve své době (období 1. republiky) velmi populární postavice.

V době 1. republiky vycházel také komiks o Kulihráškovi, k němuž psala verše Marta Voleská. Obrázky ke Kulihráškovi kreslil Artuš Scheiner, který ilustroval také zajímavý prvorepublikový slabikář **U nás**. Vystavený **Kulihráškův národní slabikář** sice také napsala Marta

Ferdův slabikář v původním vydání Josefa Hokra.

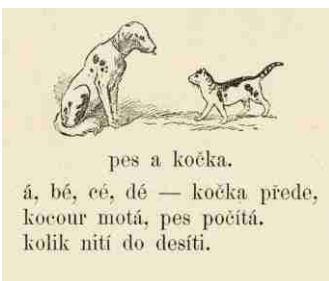
Voleská spolu s Vladimírem Vacke, ale ilustrátorem byl Miloš Novák.

V roce 1939 nakladatel Josef Hokr vydal knížku Ondřeje Sekory **Ferdův slabikář**. Ten měl k učebnici čtení ze všech ostatních nejbliže, už například proto, že postupoval od jednodušších krátkých textů k delším povídkám. Ferdův slabikář znovu vydalo v roce 1973 nakladatelství Albatros a od té doby byl opakovaně vydáván až dodnes.

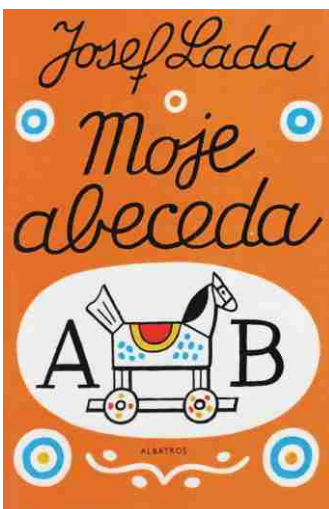
ABCD kočka přede

Známé říkadlo „A – B – C – D kočka přede...“, které vychází z prvních písmen abecedy, publikoval už v roce 1864 historik, spisovatel a sběratel českých lidových písní a pohádek Karel Jaromír Erben ve svém díle **Prostonárodní české písně a říkadla**. Od té doby bylo zařazováno do různých výborů a dětských knih. Dodnes bývá užíváno v různých zpracováních i v abecedářích, je například úvodním říkadlem v knížce **Moje abeceda** od Josefa Lady. V ně-

kterých případech slouží úvod říkadla přímo jako název kni-hy, je tak nazvána například knížka Jaroslava Vildta nebo Františka Synka. Uvedené říkadlo bylo použito rovněž v našem prvním ilustrovaném slabikáři, doplněném černobílými kresbami M. Alše, a později i v jeho druhé variantě z roku 1914, ilustrované již barevně A. Kašparem.

Říkadlo „ABCD kočka přede“ v prvním ilustrovaném českém slabikáři. Autorem černobílých kreseb je Mikoláš Aleš.

Moje abeceda od Josefa Lady měla v původních vydáních čtvercový rozměr. Od 50. let 20. století vychází v běžnějším obdélníkovém formátu.

Autoři abecedářů také jako autoři slabikářů

V roce 1896 vyšla **Wiesnerova česká původní Obrázková Abeceda a Čítanka** hodným dětem pro radost a poučení od Ferdinanda Ambrože.

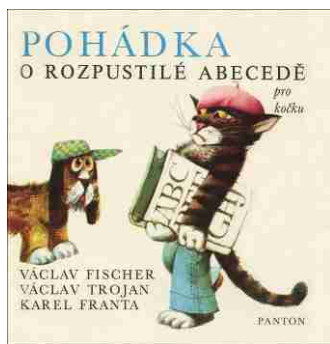

Autorem barevných obrázků ve Wiesnerově české původní Obrázkové Abecedě a čítance hodným dětem pro radost a poučení je Emil Zillich, ilustrátor řady knih pro mládež a historických románů.

Každému písmenu abecedy byla v této knížce věnována jedna stránka, na které bylo vytištěno písmenko a velký barevný obrázek. Poté následovaly kratší texty ke čtení, kde se objevilo i několik černobílých kreseb „mistra Alše“, jak bylo napsáno na titulním listu knihy. Zmíněný „mistr Aleš“ je známý ilustrátor Mikoláš Aleš, který se zapsal také do dějin českého slabikáře. Ilustroval totiž první český ilustrovaný slabikář, vydaný jen o dva roky později, tj. roku 1898.

Speciální pedagog František Kábele je autorem leporela **Škola řeči** zaměřené na některé hlásky a knížky **Brousek pro tvůj jazýček**, kde jsou říkanky na všechna písmena abecedy. František Kábele je také spolupracovníkem obou dílů slabikáře **Naše čtení**, vycházejícího od roku 1965 a původně určeného pro zvláštní školy. Ilustrátor **Brousku pro tvůj jazýček** Luděk Vimr se podílel na grafické podobě druhého dílu tohoto slabikáře.

V roce 1980 vyšel nový sbor nástěnných obrazů nazvaný **Živá abeceda**, používaný ve školách k vyvozování a nácvičku prvních hlásek při výuce čtení. Mezi autory těchto obrazů byl také Karel Franta, který mimo jiné ilustroval rovněž **Pohádku o rozpustilé abecedě pro kočku** Václava Fischera.

Ilustrátorem *Pohádky o rozpustilé abecedě pro kočku* je Karel Franta, známý český ilustrátor a grafik. Za své dětské ilustrace získal v roce 1986 cenu Grand Prix UNICEF.

Abeceda v reklamě a osvětě

Ve 20. století začala abecedu využívat i reklama, jak ukazuje kupříkladu série reklamních lístků **Pilnáčkova abeceda**. Tuto sérii vydala v době

1. republiky firma „Josef Pilnáček“ z Hradce Králové, vyrábějící mýdla, svíčky, sodu, zubní pasty a podobné zboží. Každý lístek je věnován jednomu písmenku a obsahuje obrázek a básničku, jejíž první slovo začíná daným písmenem. Zadní strana je vyhrazena reklamě produktů firmy.

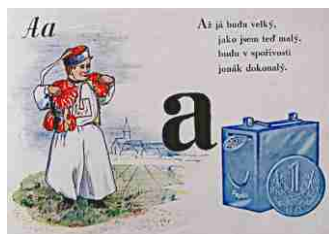

Vnitřní dvoustrana jednoho reklamního lístku ze série *Pilnáčkova abeceda*.

Jinou ukázkou využití abecedy v reklamě je **Abeceda malého strádala** z 40. let 20. století. Tato publikace přináší ke každému písmenu abecedy obrázek a básničku na téma spoření a jeho prospěšnosti.

Na zadní straně reklamních lístků *Pilnáčkovy abecedy* byla otištěna reklama na některý z výrobků firmy „Josef Pilnáček“.

Ukázka z *Abecedy malého strádala* z 40. let 20. století.

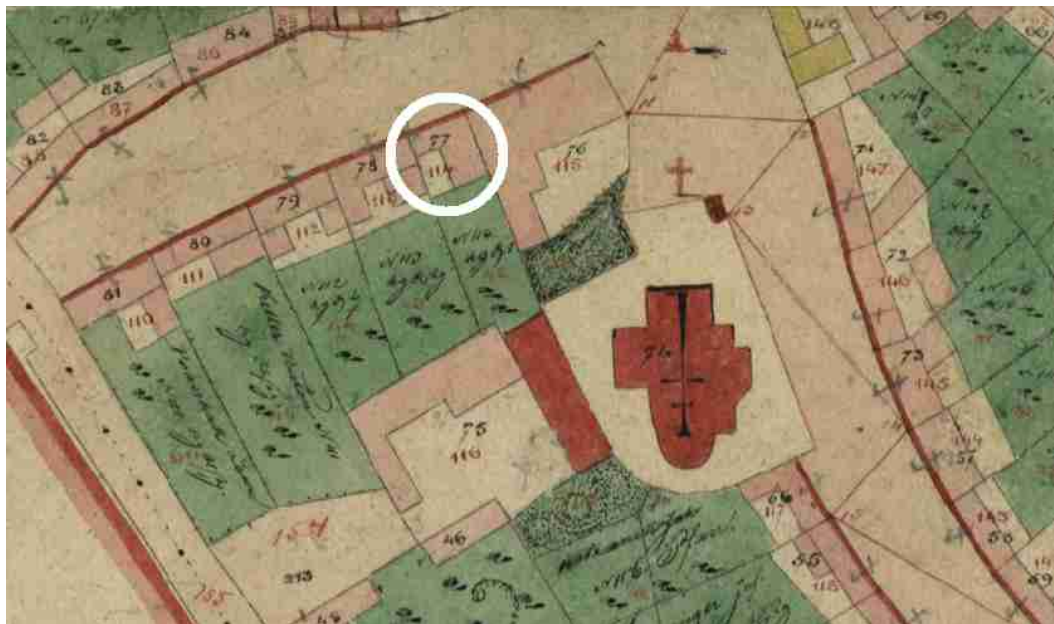
Novějším příkladem využití abecedy v osvětě je **Gábinci-na abeceda** z 70. let 20. století, vydaná pro Českou státní pojišťovnu.

V ní jsou k jednotlivým písmenům abecedy přiřazeny vybrané dopravní značky a básnička, která vysvětluje jejich význam.

Ačkoliv menší rozsah výstavy umožnil ukázat jen některé zajímavosti z rozsáhlejší sbírky abecedářů, určitě je zajímavým doplněním jak probíhající výstavy slabikářů, tak související výstavy školních obrazů s tématem abecedy.

Výstavu

Co je to za písmenko?
České slabikáře a abecedáře do roku 1989 ze sbírky Muzea Komenského v Přerově
 můžete zhlédnout v přerovském muzeu až do 1. října 2023.

Výřez z indikační skici města Přerova z roku 1830 s vyznačením domu v Bratrské ulici, v němž byl poklad v roce 1923 nalezen.

Poklad z Bratrské ulice v Přerově

V letošním roce uplyne 100 let od objevu jednoho z největších pokladů z období třicetileté války nalezených na území České republiky. Hromadný nález stříbrných a zlatých mincí objevil 2. srpna 1923 stavební asistent Josef Bláha během bourání známé přerovské hospody U Jonášů sídlící v domě č. p. 114 v Bratrské ulici, poblíž Dolního náměstí, dnešního náměstí T. G. Masaryka. Demolicí tohoto domu měla být uvolněna plocha pro výstavbu poštovního úřadu. Česká pošta sídlí v těchto místech dodnes.

Zdeněk Schenk, Lubor Maloň

Okolnosti nálezu

Z dostupných dobových pramenů vyplývá, že místem nálezu byla místnost bývalé kuchyně v přízemí domu nad sklepními prostory. Na základě bližších nálezových okolností víme, že samotný poklad byl ukryt v záměrně upraveném výklenku ve zdi, přibližně půl metru pod

úrovni podlahy v rohu místnosti. V této souvislosti je uváděn i nález fragmentů kamnových kachlů. Peněžní hotovost byla uložena do dvou různě velkých keramických nádob a do váčku z organického materiálu, který se nedochoval. K samotnému vyzvednutí pokladu došlo za asistence starosty Josefa Vdolka a městské policie. Poté byl uložen na policejním

úřadě a následně několik dní prezentován veřejnosti za výlohou jednoho z místních obchodů. Podle tehdejší litery zákona měl být poklad rozdělen mezi nálezce a majitele pozemku, kterým byl městský úřad. Zásadou konzervátora Josefa Vyvlečky a interence členů muzejního kuratoria se podařilo hromadný nález mincí uchovat kompletní a převést do sbírek

Městského muzea v Přerově. Soupis mincí vyhotovil v roce 1932 konzervátor Státního archeologického ústavu a za-

městnanec Moravského zemského muzea Inocenc Ladislav Červinka. Odborného numizmatického zpracování

pokladu se na přelomu 80. a 90. let 20. století zhostil pracovník přerovského muzea Milan Chumchal.

Pohled od západu na dům č. p. 114 v Bratřské ulici počátkem 20. století

Současná podoba objektu poštovního úřadu v Bratřské ulici č. p. 114, který stojí na místě hostince U Jonášů, při jehož bourání byl v roce 1923 nalezen „přerovský poklad“.

Nález pokladu v dobovém tisku

Objevení Přerovského pokladu vzbudilo ve městě Přerově velký rozruch a zprávy o něm přinesl i tehdejší tisk. Obzor dne 4. srpna 1923 informoval: „...Ve čtortek k páté hodině odpolední při rozbití zadní zdi v místech, kde dříve stávala kuchyně restaurace, našel asi půl metru pod povrchem stavební asistent stavitele Janďáska, Josef Bláha, dvě hliněné nádoby, z nichž jednu rozkopř, druhá menší zůstala neporušená. Z nádoby vysypaly se stříbrné mince... Po pečlivém ohledání zjištěno, že nález obsahuje mince z 16. a 17. století a to: 26 zlatých mincí, 215 velkých stříbrných mincí, 2 088 drobných stříbrných mincí, 1 kg 52 dkg velkých stříbrných mincí zabalených do sáčku.“ Na konci článku se pak dozvíme: „Celková váha mincí je okolo 10 kg, cena nálezu 10 až 20 000 Kč.“ Dá se říct, že tento článek v podstatě odpovídal skutečnosti, jediným chybným úda-

jem byla váha mincí, která byla ve skutečnosti „jen“ něco málo přes 8 kg. Některé další novinové články však na tom byly s pravdivostí mnohem hůř. Například Československý denník informoval dne 3. 8. 1923, že poklad obsahoval: „... 2 808 malých stříbrných mincí, které byly v koženém sáčku a váží 1 kg 52 dkg.“ Podle tohoto článku byly mezi zlatými mincemi nejen maďarské a turecké ražby, ale dokonce i japonské. Uherské a osmanské mince tam skutečně byly, japonské však nikoli. Informace o přerovském nálezu mincí se objevily nejen v domácím tisku, ale i v tom zahraničním. Zatím máme doložen výskyt krátkých článků v rakouských novinách (linecký *Tagblatt* z 10. srpna 1923 a *Voralberger Landes-Zeitung* z 13. srpna 1923). Bohužel tyto noviny přebíraly informace, které zveřejnil i Československý denník.

Poklad v ohrožení

Před příjezdem německých okupačních vojsk se pracovníci tehdejšího Městského muzea snažili v areálu přerovského zámku ukrýt unikátní sbírkové předměty. Kromě vzácných originálních map Jana Amose Komenského měl být před nacisty uchráněn také Přerovský poklad. Během noci na 15. března 1939 nechal ředitel muzea Josef Krumpolc a tehdejší starosta František Lančík zazdít ve zdech objektu zámku vzácné Komenského tisky, jeho mapy a celý tzv. Přerovský poklad.

Cennosti nezůstaly zazděné dlouho, neboť úkryt byl v roce 1942 vyzrazený a Němci si je z něj vyzvedli. Tehdejší správni komisař města Hans Pecna je ale po několika měsících muzeu vrátil.

Více o pokladu na následující straně

Složení pokladu

Prerovský poklad obsahoval celkem 2 390 kusů zlatých a stříbrných ražeb tolarového období z 16. a prvních desetiletí 17. století a celkové hmotnosti 8,12 kg.

Nejpočetnější složku v nálezu tvořily drobné stříbrné mince v počtu 2093 kusů. Dále následovaly dlouhé mince v počtu 156 kusů, tolarů a jejich dílů bylo 115 kusů.

Drobné stříbrné mince tvořily převážnou část ukrytého pokladu

Ukázka tolarů zastoupených v hromadném nálezu mincí

Tolar knížectví Braunschweig-Wolfenbüttel z roku 1604 s vyobrazením divocho muže s vytrženým stromem v pravé ruce na rubové straně.

Zlaté ražby byly zastoupeny pouhými 26 kusy.

Za ojedinělý exemplář lze z numizmatického pohledu označit sedmihradský dukát Štěpána Báthoryho z roku 1573 opatřený kontramarkou polského přístavního města Gdaňsk.

Vedle převažujících vládních ražeb a ražeb světských feudálů byly ve výrazně menším počtu zastoupeny také ražby

Zlaté ražby z pokladu objeveného v Bratrské ulici v Prerově

církevní a městské. V případě skladby depotu jde o poměrně rozmanitou směs mincí, což koresponduje s hromadnými nálezy mincí z období třicetileté války. V geografickém složení prerovského pokladu se objevují mince ražené v různých částech Evropy. Ponejvíce na území Německa (1 583 kusů), Švýcarska (405 kusů) a v českých zemích (224 kusů). Menší část mincí má svůj původ na území Rakouska, Polska a Nizozemí. Spíše ojediněle zastoupení pak mají mince z Uher, Sedmihradska a Osmanské říše. Za zajímavou lze označit přítomnost zlatých mincí osmanských

sultánů Murada III. (1574–1595) a Mohameda III. (1595–1603) vyražených v mincovně Qustantínija (dnešní Istanbul). Tyto zlaté osmanské nominály jsou ve většině známých případů obsaženy ve smíšených hromadných nálezech z českého a moravského území.

Dvě zlaté mince osmanských sultánů Murada III. a Mohameda III.

Sedmíhradský dukát Štěpána Báthoryho z roku 1573 opatřený kontramarkou polského přístavního města Gdaňsk

Několik ražeb bylo na okraji opatřeno dírkami určenými k jejich zavěšení na šňůrku. V případě 30krejcaru (půlzlatníku raženém v jihoněmeckém městě Freiburg) v roce 1564 došlo k záměrné dodatečné úpravě mince do po-

doby závěsku připevněním stříbrného očka. Na lici této mince je nápadný reliéf hlavy havrana a na rubové straně je pak vyobrazen panovník Ferdinand I. Habsburský (1556–1564).

Půlzlatník (30krejcar) z roku 1564 opatřený očkem pro zavěšení

Nejvíce ražeb spadá do let 1575–1620, přičemž za nejstarší ražbu bylo možné označit bavorský groš Albrechta IV. (1460–1508) z roku 1506, za nejmladší pak tolar saského kurfiřta Jana Jiřího I. (1611–1656) a habsburské dlouhé mince z roku 1623. Pro

stanovení doby ukrytí přerovského pokladu jsou zásadní nejmladší v nevelkém počtu zastoupené mince, díky kterým je zřejmé, že nejdříve v roce 1623, ale spíše o něco později byla peněžní hotovost uložena do skryše ve výklenku.

Okolnosti ukrytí peněžní hotovosti

V souvislosti s objevem jednoho z nejbohatších pokladů na našem území se nabízí složitá otázka vztahující se k majiteli takového množství mincí, okolnostem jeho ukrytí a zejména důvodům nevyzvednutí.

Za jeden z předpokládaných důvodů, který vedl před čtyřmi stoletími majitele peněžní hotovosti k ochraně nashromážděného jmění uložením ve zdech domu v Bratrské ulici, lze nesporně považovat nejistotu způsobenou prvními roky třicetileté války. Přestože město Přerov nebylo na počátku 20. let 17. století v bezprostředním nebezpečí, na jeho obyvatele dopadala tíže válečných útrap. Ve městě sídlila císařská posádka a výdaje za vojenskou pomoc se neustále navyšovaly, s čímž neúměrně narůstal tlak na měšťany.

S ohledem na skladbu mincí a místo nálezu je pravděpodobné, že velká část pokladu byla shromáždována delší dobu v měšťanském prostředí. Není vyloučeno, že hotovost mohl shromáždit také obchodník, žoldněř či hostinský, kteří přicházeli do kontaktu s různými druhy ražeb.

V současné době představuje Přerovský poklad přibližně sedminu celé numizmatické podsbírky Muzea Komenského v Přerově a svým rozsahem i obsahem je v rámci celé podsbírky naprosto unikátní a zásadní. Většina mincí z 16. a 17. století, která se v podsbírce nachází, pochází právě z tohoto nálezů.

Přestavba **ORNIS** dokončena

Konečně! Po téměř tři roky jsme se na ornitologické stanici dennodenně setkávali s poněkud jinými ptáčky než dříve – jednalo se o pracovníky firmy Ptáček z Kojetína.

Josef Chytil

Tito „Ptáčci“ vyhráli konkurz vyhlášený Olomouckým krajem na přestavbu ornitologické stanice. Nebo lépe řečeno na stavbu nového deponáře, přednáškové a výstavní místnosti v rámci nové přístavby a generální opravu staré budovy ORNIS.

20. června 2023 byla dokončena kolaudace druhé etapy, tedy zmíněné generální přestavby staré budovy. Ta byla postavena v rámci tzv. Akce Z v letech 1979 – 1981 a nutno říct, že se na ní oněch 40 let již notně podepsalo. Navíc prošla známou katastrofální povodní v červenci 1997.

Budova ORNIS v současné době září novotou, zbývá dodělat už jen „malíčkosť“ – instalovat zbrusu novou expozici „Ptáci Česka“. Ta má být dokončena v docela šibeničním termínu do konce prvního týdne září 2023. Představí zcela ojedinělou expozici u nás nikdy neviděnou – bude na ní prezentována velká většina ptáků zjištěných kdykoliv na území Česka. Další novinkou u nás také nikde nevidanou budou vystavená vejce téměř od všech našich druhů.

Nezbývá než doufat, že se celá expozice stihne dokončit v plánovaném termínu a podle našich představ. Půjde opravdu o jedinečný počín v celé historii ornitologických (přírodovědných) výstav v celém Česku – nikdy nebylo v jediné expozici vystaveno tolik druhů ptáků v takové variabilitě a s ukázkou vajec tolika druhů ptáků jako bude na adrese ORNIS, Bezručova 10. Máme se všichni na co těšit!

Pro srovnání přikládám fotografii úplně první stanice z roku 1938 a současný stav. Je to přece jen trošku rozdíl ...

Komenský v síti

Už v minulých číslech jste mohli zaznamenat představení několika pomníků či soch J. A. Komenského. Dnes zůstaneme na Přerovsku a zamíříme do blízkého Kojetína.

Lubomír Vyňuchal

Jeden rok postačí

Budova dnešní základní školy na náměstí Míru v Kojetíně byla vystavěna během jednoho roku a k jejímu dokončení došlo 31. října 1903 (letos tedy oslaví 120 let). Plány docenta Karla Huga Kepky (1869-1924) z brněnské techniky realizoval místní stavitel Josef Ryšavý.

Původně se jednalo o dívčí obecnou školu s dívčími pobočkami měšťanské školy a vůbec první vyučování zde proběhlo 5. prosince 1903. Na začátku 20. století se jednalo o nejmodernější budovu ve městě. I samotná fasáda budila už od začátku velkou pozornost a také v následujících letech každý neznalý návštěvník Kojetína okamžitě poznal, že se jedná o vzdělávací ústav. Severní stranu budovy, kolem které se procházelo na centrální náměstí s radnicí (dnes náměstí T. G. Masaryka), totiž zdobí výklenek se sochou Jana Amose Komenského.

Dobová pohlednice původní dívčí školy

Autorem plastiky byl profesor František Dvořák, který stejně jako architekt budovy působil v Brně. Od stejného sochaře je i šest dalších

Socha J. A. Komenského od Františka Dvořáka

reliéfů v horní části fasády s hlavami našich národních buditelů, umístěných v kruhových nikách s profilem připomínajícím rozptylkové plankonkávní čočky. Mezi nimi najdete např. J. Jungmanna, B. Němcovou, F. Palackého či F. L. Riegera. Dívají se na vás z pod střechy dvou věží, jejichž obrysy tvoří současné logo základní školy (je k vidění taktéž na fasádě pod nikou s J. A. Komenským).

Učitel za síti

Vůbec první školní kronika uvádí, slovy tehdejšího ředitele Josefa Hlobila, že slavnostního otevření, které proběhlo 29. listopadu 1903, se účastnilo na dva tisíce osob. Ostatně rok otevření školy připomíná i letopočet uvedený římskými číslicemi na severní fasádě, tentokrát přímo nad nikou s učitelem národů. Samotnou sochu stojícího učenice s rozevřenou knihou dnes chrání před hnízděním holubů i jejich trusem speciální ukotvená síť a na římsách na fasádě jsou umístěny pásky kovových pichlavých štetin. Ještě bych upozornil na trojúhelníkový fronton nad vstupním portálem, v němž je umístěn barevně vyvedený štukový znak města, pod nímž nechybí ani plasticky vyvedené číslo popisné (83). Znak má podobu modrého štítu se středovým červeným břevnem pokrytým šikmou mřížkou zlaté barvy.

Detail frontonu nad vstupním portálem se znakem města

Světec s biretem v ruce

Už v začátcích školní budovy, jak se můžete přesvědčit na dobových pohlednicích, dělala Komenskému společnost ještě jedna podstatně starší socha z r. 1729, stojící u cesty poblíž hrany severní a západní fasády. Jednalo se o tradičního českého patrona, svatého Jana Nepomuckého, ovšem tato socha z roku světova svatořečení byla zcela zničena zásahem granátu v květnu 1945 během osvobozovacích bojů (ostatně citelně poničena tenkrát byla i samotná budova školy, která během 2. svě-

tové války sloužila jako vojenský lazaret). Dnes na stejném místě stojí jeho náhradník v životní velikosti, kterého z pískovce v r. 1946 vytesal akademický sochař Stanislav Hlobil (1908–1961), jehož jméno najdete i na podstavci sochy.

Socha sv. Jana Nepomuckého od Stanislava Hlobila z r. 1946

V minulém Zpravodaji nebyly uvedeny popisky k fotografiím u článku „Oslavy výročí Jana Blahoslava pokračují“. Za chybu se omlouváme.

Fotografie pomníku Jana Blahoslava. Výzdoba dle návrhu Anny Němec Sypénové realizovaná v rámci happeningu ZUŠ B. Kozánka Přerov ve dnech 19. 2. – 24. 2. 2023. Foto Iveta Juchelková.

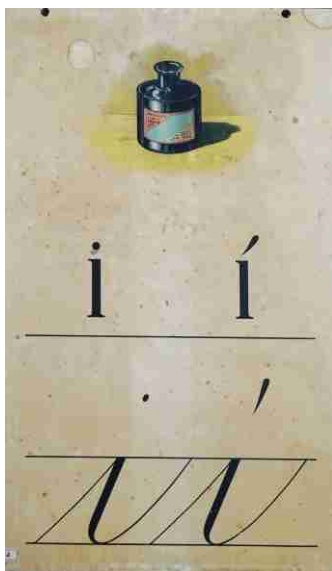
Školní abeceda v muzeu

Nástěnné nebo příruční tabulkové obrazy s písmeny a ilustracemi mají pro počáteční čtení a psaní v českých školách tradičně nezastupitelnou úlohu a jsou důležitou názornou pomůckou již od 19. století. Výukové nástěnné obrazy s tématem abecedy si můžete prohlédnout v přerovském zámku, kde vystavujeme až do konce roku 2023 vybrané kousky z muzejní sbírky.

Jarmila Klímová

Nejstaršími exponáty k výuce abecedy v přerovském muzeu jsou Nové hláskovací tabulky, které v kompletním souboru čítají 35 kusů. Barevné litografie sestavil **Metoděj Jirásek**, učitel v Náchodě, tiskem vyšly v roce 1922. Ukazují v jednotné úpravě písmeno v tiskací i psací podobě, doplněné obrázkem začínajícím na danou hlásku nebo obsahující určenou slabiku.

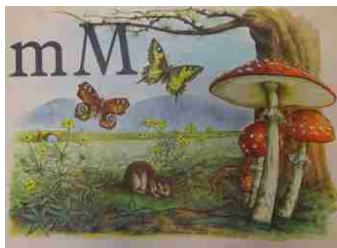
Další prvorepublikovou abecedu vydal roku 1930 vlastním nákladem učitel v Douhlebech nad Orlicí **Jan Kopsa**. Přes 50 tabulek má varianty pro psací a tiskací písmo. Procvičovalo se nejen podle slov, ale písmeno bylo vyvozováno rovněž z tvaru doprovodné ilustrace. K lepšímu zapamatování byly připojeny krátké verše.

Od roku 1938 žáci používali Náповědné obrazy a slabiky k čítance „S úsměvem!“. Navrhl je **Josef Pavlovský**, kresby namaloval **Cyril Kotyšan**. Část souboru zobrazuje objekty začínající probíraným písmenem abecedy, které jsou zároveň stylizované tak, aby byly danému písmenu podobné tvarem.

Padesátá léta přinesla neznámější a na dalších třicet let nejrozšířenější soubor nástěnných obrazů k Živé abecedě (vydaný 1953) namalovali výtvarníci **Jaroslav Baumbruck**, **Bohuš Čížek**, **Václav Karel**, **Alois Moravec** a **Viktor Polášek**. Tiskací malé a velké písmeno bylo vepsáno přímo na obraze a na jeho rubu byla vytištěna říkanka. Autorem většiny textů je **František Hrubín**, pouze verše u písmen P a Š jsou dílem básníka **Jindřicha Hilčra**. Používání obrazů mělo vzbudit zájem dětí o abecedu, naučit žáky soustředit pozornost

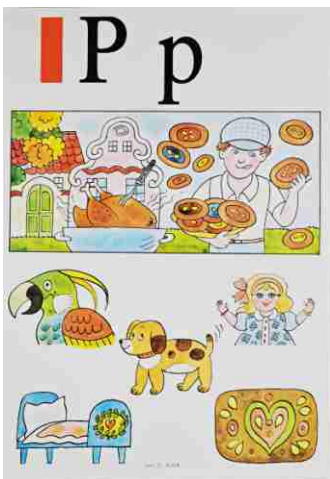
vždy na první hlásku ve slově a prostřednictvím říkanek cvičit paměť i správnou výslovnost. Kompletní soubor je součástí naší expozice Školní třída z 50. let 20. století.

Koncem 70. let se objevil požadavek vydat nové obrazy k nejčastěji vyvozovaným hláskám (samohlásky + souhlásky M, L, S, J, P, T, N) s jinými výtvarníky a s odlišným obsahem. Byli vybráni malíři **Karel Franta, Zdeňka Krejčová a Antonín Pospíšil**. Dvanáct nástěnných tabulí *Živá abeceda* vyšlo v nakladatelství Komenium v roce 1980.

Roku 1992 vydalo nakladatelství Alter dvanáctičlenný Soubor nástěnných obrazů k *Živé abecedě*. Pro kresby k jedenácti hláskám si vybralo známou ilustrátorku **Alenu Ladovou**.

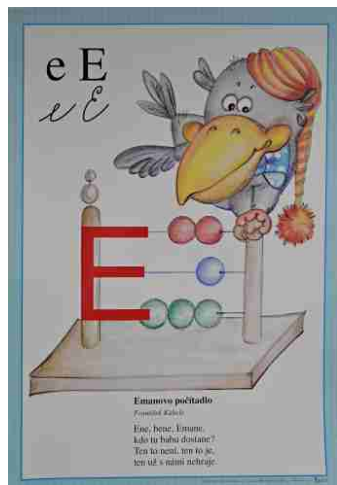

Další oblíbenou malířku vyzvalo nakladatelství Alter ke spolupráci v roce 1995. Pro Soubor obrazů, slabik a slov ke slabikáři nakreslila obrázky Helena Zmatlíková. Osm listů pro 16 písmen ukazuje písmo psací i tiskací a několik obrázků k dané hlásce.

Kresba Jany Potůčkové a související říkanka k určitému písmenu od různých autorů jsou typické pro obrazy nakladatelství Studio 1+1 z Brna,

kteří je nabízí od roku 2005. Vyšly jen k samohláskám.

Od konce 90. let získaly oblibu v prvopočáteční výuce čtení a psaní přehledné nástěnné abecedy, k nimž jsou pak pro další práci žáků vydávána příruční vydání a menší tabulky s jednotlivými písmeny a kresbou. Patří k nim nástěnné tabule z nakladatelství Stiefel Eurocart (1998), Scientia (2000), Studio 1+1 (2005), Publicom (2012), Svět (2016), Alter (2017), Fraus (2018) i dalších. Tabulkám s písmeny a motivačními obrázky zůstávají věrná např. nakladatelství NovaDida a Didaktis. Je zajímavé porovnat, jak se v čase (ne)proměňují slova charakteristická pro daná písmena a jejich kresby.

Školní obrazy k české abecedě jsou na výstavě doplněny dvěma ukázkami k abecedě slovenské, obrázkovou abecedou k romštině a nástěnnou tabulí Česká prstová abeceda (ke znakové řeči).

Vzpomínka na „dědu Martínka“

Před dvaceti lety dne 30. srpna 2003 nás náhle opustil pan Václav Martínek, nestor amatérských archeologů v Přerově, milovník historie i života.

Zdeněk Schenk

Narodil se 1. srpna roku 1930 ve Veltrubech v Čechách, kde prožil své mládí. Vystudoval obor zahradnictví. Po absolvování vojenské docházky se stal vojákem z povolání na postu navigátora v Chrudimi. Postupně dosáhl hodnosti kapitána. V roce 1958 vznikla Přerově 46. letka radiotechnického průzkumu, u níž působil jako palubní operátor. V roce 1960 byla podřízena pardubickému 47. průzkumnému leteckému pluku a v roce 1965 pak předána v Přerově nově vzniklému 10. protiradiotechnickému oddílu, a to v její části RTS, kde byl kpt. Václav Martínek jedním z operátorů speciálního radiotechnického vybavení na palubách speciálních strojů radioelektronického boje Il-14.

Při vpádu okupačních vojsk Varšavské smlouvy byl jedním z akterů, kteří v srpnu 1968 nechali postavit zemědělskou techniku na přistávací plochu bochořského letiště. V roce 1969 byl pro svůj aktivní odpor proti sovětské okupaci vyřazen z armády. Až po roce 1990 byl rehabilitován a povýšen do funkce plukovníka letectva.

Operátoři bochořského letiště před IL-14. Z levé strany stojí: Karel Kála, Jindřich Jehlička, Václav Martínek, František Trenda a "Dědek" Hain. Snímek pořízený před srpnem 1968.

Jednou z jeho životních zálib se stala archeologie. Na podzim roku 1968 našel na své zahrádce pod přerovskou nemocnicí keramiku z mladší doby hradištní (10.–11. století). V těchto místech se v raném středověku rozkládalo na staré říční terase řeky Bečvy v lokalitě „Za kapličkou“ a v dnešním areálu přerovské nemocnice velké sídliště, které bylo součástí raně středověké aglomerace rozrůstající se kolem přerovského hradiště v místě dnešního Horního náměstí. V té době pan Václav Martínek spolupra-

coval s archeoložkou Marií Jaškovou, odbornou pracovnící oddělení prehistorie Vlastivědného muzea v Přerově (dnes Muzea Komenského v Přerově).

Na počátku 70. let se pan Martínek přistěhoval s rodinou na Horní náměstí do renesančního domu č.p. 33, kde se později odehrálo mnoho přátelských setkání archeologů. V roce 1972 se seznámil s archeologem Čeňkem Staňou z Archeologického ústavu ČSAV Brno, kterého provázal při společných výpravách do Předmostí. Dle slov pana Vá-

clava Martínka byl pro něj „Staňa“ prvním učitelem archeologie. V roce 1974 byl přítomen významnému objevu dvou hrobů ze střední doby hradištní s bohatou výbavou v podobě velkomoravských šperků v prostoru Horního náměstí.

V 80. letech minulého století se účastnil několika záchranných archeologických výzkumů probíhajících v samotném historickém jádru města Přerova pod vedením pracovníků AÚ ČSAV Brno. Byl svědkem objevu raně středověké fortifikace z počátku 11. století odkryté během stavby Klubu Přerovských strojíren na Horním náměstí. Jednalo se o pozůstatky dřevohlinité hrady s hákovou konstrukcí, kterou známe především z prostředí polských hradišť raného středověku. Zde se seznámil s vedoucím výzkumu, brněnským archeologem Rudolfem Procházkou. Během výstavby sídliště v Předmostí v první polovině 80. let minulého století shromáždil od místní mládeže početnou kolekci mamutích kostí ze zdejší mladopaleolitické lokality, kterou posléze odevzdal brněnským archeologům provádějícím v lokalitě dohled.

Šíří jeho zájmů dokládá aktivní činnost v přerovské skupině historického šermu Markus M na přelomu 80. a 90. let 20. století.

V roce 1990 pracoval jako technik pod vedením archeologa Jiřího Kohoutka na výzkumu mladohradištního

Václav Martínek na druhém nádvoří hradu Helfštýna obklopen členy přerovské skupiny historického šermu Markus M v roce 1990.

sídliště z 10.–11. století na Horním náměstí, v domech č. p. 19 a 20. S oblibou vzpomínal na nález pěti exemplářů

stříbrných tzv. saských křížových denárů či vendických feniků z doby kolem roku 1000.

Pan Václav Martínek v horní řadě uprostřed s trasírkou na ploše záchranného archeologického výzkumu na Horním náměstí č.p. 19-20 probíhajícího pod vedením Jiřího Kohoutka v roce 1990.

V roce 1991 se účastnil prací při výzkumu zříceniny královského hradu Lukova v Hostýnských vrších.

S doktorem Kohoutkem se v průběhu let stali dobrými

přáteli a pan Václav Martínek byl nedílnou součástí jeho výzkumů v prostoru Horního náměstí, v Mostní ulici a v dalších částech města Přerova. Jejich spolupráce a přátelství

trvaly bezmála třináct let, až do předčasného odchodu pana Martínka. Nezapomenutelná byla jeho věta „Jůůůra přijede“, kterou mi nadšeně a pln očekávání sděloval onu novinku, vyhlížeje z okna svého domu na Horním náměstí č. p. 33.

V roce 1992 probíhal zjišťovací archeologický výzkum v Předmostí na „Hradisku“ vedený Jiřím Svobodou. Zde byl pan Martínek svědkem

objevu doposud nejstarších dokladů paleolitického osídlení v prostoru světoznámé lokality v Předmostí.

Ve stejném roce jsem poprvé stanul před prahem jeho domu s hromádkou zlomků středověké keramiky a zvířecích kostí z hradu Helfštýna a absolvoval první lekci archeologie v nezapomenutelném podání mého „Velkého učitele“ dědy Martínka.

„Velký učitel“ děda Martínek s autorem článku na záchraném archeologickém výzkumu v roce 2002.

Pan Václav Martínek na ploše archeologického výzkumu na Horním náměstí v Přerově v roce 1990.

V průběhu dalších let se aktivně účastnil všech větších archeologických akcí v historickém jádru města Přerova a posléze, pokud mu to zdraví dovolovalo, je alespoň navštěvoval a nechal se o nejnovějších objevech informovat. Nebál se zakročit v případech,

kdy byly poškozovány archeologické památky a byl vždy nápomocen k jejich záchraně.

Velkou zásluhou byla i jeho práce s mladou generací, které předával své dlouholeté zkušenosti nasbírané v archeologickém oboru. On i je-

ho dům, který byl vlastně jakousi „Mekkou“ pro každého příchozího, mnohdy představoval zázemí pro členy archeologických týmů a byl vždy místem nezapomenutelných přátelských setkání.

V době, kdy tak významná archeologická oblast, jakou přerovský region bezesporu je, postrádala po dvě desetiletí trvalou profesionální archeologickou sílu, ji zastoupil v plné míře svou osobou.

V souvislosti s objevy základů sboru a domu se školou jednoty bratrské v lokalitě Na Marku v Přerově nelze nepřipomenout jeho přání, které nejednou vyslovil. Již v devadesátých letech 20. století nám kladl na srdce, ba přímo nás nabádal k hledání kostela sv. Marka. Poukazoval přitom na možný archeologický potenciál ukrytý pod povrchem parcel č. 237 a 238. Výsledky archeologického výzkumu realizovaného v roce 2012–2013 mu daly za pravdu. Rovněž to byl on, který stál u zrodu myšlenky průzkumu staré

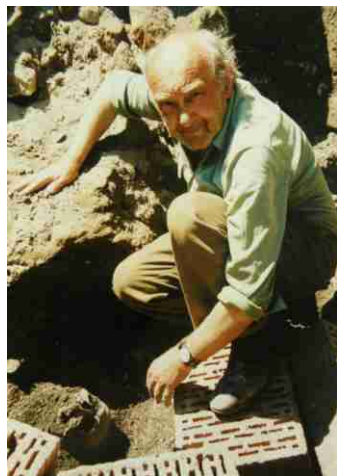
studny v prostoru mezi lipami na Horním náměstí. Jeho sen se uskutečnil v rámci archeologického výzkumu prováděného postupně v letech 2019–2022, kdy byla studna odkryta a prozkoumáno i její bezprostřední okolí v souvislosti s kácením přestárých lip.

Velkou oporou byla „dědovi“ Martínkovi jeho rodina a manželka Květoslava, která s ním sdílela všechny jeho životní „eskapády“ a s nadhledem sobě vlastním tolevovala jeho záliby. Dne 27. května 2013, deset let po odchodu „dědy“ opustila i ona

tento svět ve věku nedožitých 76 let.

Václav Martínek stál u zrodu mnoha významných objevů na území našeho města a vykonal vždy vše, co bylo v jeho silách, pro záchranu archeologických památek v Přerově a jeho okolí. Za to mu i po letech náleží po právu velké poděkování a vděk archeologické obce.

Pan Václav Martínek bude věčně žít hluboko v našich srdcích a našich myslích, do kterých se nám všem, kdo jsme ho znali, nesmazatelně zapsal.

Pan Martínek na ploše záchranného archeologického výzkumu na Horním náměstí č.p. 19-20 probíhajícího pod vedením Jiřího Kohoutka v roce 1998.

Sbírkový pozdrav z dovolené

Pěkné prázdniny či pohodovou dovolenou, strávenou třeba na zahrádce, v lese na houbách, dobýváním vrcholků hor, poznáváním památek, koupáním v přírodě i bazénu či třeba relaxováním někde pod palmami, přeje svým příznivcům Muzeum Komenského v Přerově.

Ilustrační foto se týká letošní akvizice do souboru dřevěných školních penálů. Obrázek na jeho víku představuje motiv exotické krajiny s hradem, můstkem přes říčku a palmami. Penál byl zapsán do podsbírký „učební pomůcky“ pod evidenčním číslem UP 8295.

Okénko do muzejních sbírek

Jedním z nenápadných sbírkových fondů Muzea Komenského v Přerově je kolekce kramářských tisků. Jedná se většinou o texty písní s různými náměty. Největší část tvoří náboženské náměty, například písně o Panně Marii, o Janu Nepomuckém a dalších svatých. Najdeme mezi nimi také mravoučné písně pro mládež a panny, příběhy humorné, informace o živelných katastrofách nebo kriminálních činech.

Helena Kovářová

Tiskaři používali na jejich výrobu levný papír malého formátu. Drobné tisky o rozsahu pouhých čtyř, osmi nebo šestnácti stran kupovali lidé na poutích či trzích. Poměrně často si je pak vážali do tzv. špalíčků. Podomácku vyrobená vazba a neumělé šití jsou typickými charakteristikami špalíčků.

Ve fondu přerovského muzea se nachází celkem 19 špalíčků kramářských písní, které byly ve velmi špatném stavu. Na silně ušpiněném papíru pokrytém vrstvou prachu byly viditelné mastné skvrny, natržení, trhliny a okrajové části vykazovaly také menší či větší ztráty. Vazba byla místy uvolněná, přebal z kůže či textilu dosahoval často nejvyššího stupně degradace. Při manipulaci se okraje zkrhlého papíru drolily. Konzervátorský zásah provedli studenti VOŠG a SPŠG Helličova Praha pod vedením zkušených restaurátorek papíru MgA. Milany Vanišové a Ing. Evy Tothové.

Po fotografické dokumentaci a měření pH následoval proces suchého a mokrého čištění. Dále byly odstraněny mastné skvrny, papír neutralizován a provedeno klížení. V poslední fázi byly spravovány trhliny a chybějící místa japonským papírem o různých gramážích. Ošetření proběhlo tzv. *in situ*, což umožnilo zachovat jedinečnou ruční vazbu. Pro špalíček byla vyrobena speciální krabička z archivní nekyselé lepenky, která umožní bezpečnější uložení restaurovaného tisku.

Přední obálka před a po čištění

Zadní obálka před a po čištění

Přední ořízka před restaurováním

Zadní obálka před a po čištění

Titulní list první písničky před restaurováním

NÁLEZ BRONZOVÉHO NÁRAMKU Z DOBY ŘÍMSKÉ

Zdeněk Schenk

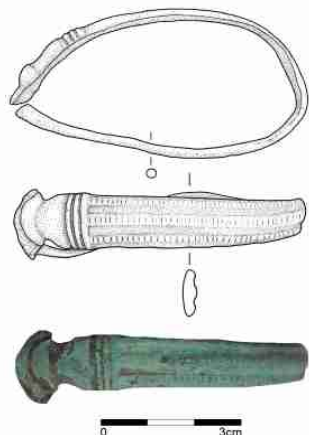
V roce 2014 našel spolupracovník Muzea Komenského v Přerově Tomáš Kulíšek v rámci projektu Preventivní archeologie na území Olomouckého kraje během detektorové prospekce prováděné na katastrálním území přerovské místní části Kozlovice bronzový náramek se štítkovitým koncem.

Lokalita se nachází na tzv. Radslavické říční terase pleistocénního stáří, na levém břehu potoka Lučnice, který je levostranným přítokem řeky Bečvy. Nadmořská výška v místě nálezů činí 218 m. Nálezová poloha se nachází jižně od sídliště z doby římské, na kterém je od roku 2001 terénním archeologem přerovského muzea prováděn povrchový sběr doprovázený od roku 2005 preventivní detektorovou prospekci.

V případě nálezů se jedná o velmi dobře zachovalou polovinu bronzového náramku se štítkovitým koncem. Dochovaná délka je 150 mm. Maximální šířka zdobené části jednoho z dochovaných ramen náramku činí 10 mm, přičemž se postupně zužuje a přibližně v polovině dochované délky přechází v tenký drát o průměru 1,5 mm. Váha náramku činí 10,523 g. Povrch artefaktu je nerovnoměrně pokryt světle zelenou oxidační patinou. Rameno náramku je zdobeno středovým a dvěma okrajovými podélnými pásy s vybijeným

ornamentem odděleným od mezičlánku zakončeného mírně rozšířeným štítkem třemi příčnými rýžkami a žlábkem. Podle typologie náramků polského archeologa Wójcika se kozlovický exemplář blíží ke starším typům II A s úzkými rameny a relativně úzkým štítkem.

V případě náramků se štítkovitými konci se jedná o typický šperk wielbarské kultury, který se ve formě zejména stříbrných či zlacených exemplářů objevuje v bohatých ženských hrobech této kultury, jejíž vlivy pronikají ze severu na naše území do labскоgermánského prostředí ve druhé polovině 2. století, v přechodném stupni B2/C1. Díky tomu se specifické wielbarské artefakty objevují také v lokalitách v Čechách a na Moravě. Oproti českému prostředí je výskyt náramků wielbarské kultury na Moravě poněkud vzácnější. Vedle luxusních náramků z drahých kovů se objevují rovněž méně exkluzivní varianty odlévané z bronzu, u nichž mohlo docházet k imitacím. Tato eventualita není vylou-

Přerov – Kozlovice. Bronzový štítkový náramek. Kresba P. Holcová.

čena ani v případě kozlovického bronzového exempláře. Ojedinelý nález bronzového náramku se štítkovitým koncem z Přerova – Kozlovic je prvním dokumentovaným exemplářem v bečevské části Moravské brány, který rozšiřuje počet dosud známých lokalit s výskytem tohoto šperku, úzce souvisejícího s vlivy wielbarské kultury v Čechách a na Moravě. Nález tak zřejmě souvisí s funkcí jednoho z nejvýznamnějších přírodních koridorů Moravské brány, kudy vedly dálkové obchodní komunikace a zároveň pronikaly kulturní vlivy z různých směrů.

GALERIE HRDINŮ

Odbojové hnutí proti německým okupantům bylo po 15. březnu 1939 postupně budováno na bázi rozličných organizačních skupin, jejichž členové se „rekrutovali“ takřka ze všech sfér společnosti. Důležitým zájmem odboje byla infiltrace do oblasti hospodářství, zejména pak specializovaného zbrojního průmyslu, který byl nuceně zapojen do německé válečné mašinérie a jehož role v průběhu 2. světové války setrvale stoupala.

OPTIKOTECHNA v boji za svobodu

Petr Sehnálek

Okupované domácí zbrojovky se tak staly nejprve cílem zpravodajského zájmu domácího odboje, který zjištěné informace předával i exilovému ministerstvu národní obrany ve Velké Británii. V průběhu války se také rozšířily aktivity sabotážního charakteru usilující o zbrzdění tempa výroby, a tím pádem ohrožení zásobování německé armády potřebným válečným materiálem. V závěrečném období okupace se úsilí odbojářů zaměřilo na ochranu továren před snahami ustupujících Němců o odvezení výrobního zařízení či zničení výrobního zařízení tak, aby byly továrny zachráněny pro osvobození pro znovuobnověnou republiku.

V případě Přerova byla takovou klíčovou továrnou Optikotechna, založená v roce 1933. Ta již do roku 1934 získala první dodávky pro armádu a v roce 1935 ji odkoupila Československá zbrojovka v Brně, která zafinancovala rozvoj původní továrny do podoby moderního podniku na výrobu optiky. Vedle civilní výroby se tak rozšířila speciální výroba pro armádu, za níž de facto stál zájem Zbrojovky o přerovskou továrnu. V Přerově tak vznikly konstrukce zaměřovačů a periskopů pro pohraniční opevnění, polní triedry, periskopické dalekohledy pro dělostřelce, topografické soupravy či zaměřovače pro tanky. Koncem 30. let odebírala armáda dvě třetiny produkce, na niž se po-

dílela už tisícovka zaměstnanců. V té době však přišla tragická okupace nacistickým Německem a po 15. březnu 1939 převzali klíčová místa v podniku postupně Němci a výhradně německým personálem byla tvořena také závodní stráž určená k boji proti špionáži a sabotážím. Okupanti převzali dosavadní armádní zakázky a po vypuknutí války byla do Přerova postupně převáděna výroba vybraných typů zaměřovacích přístrojů německé konstrukce. Současně se ale částečně udržela ve výrobě i původní předválečná produkce optického vybavení pro tanky. O značném objemu válečné výroby svědčí stav z roku 1944, kdy se pro německou brannou moc vyrobilo

6 515 zaměřovačů k odstřelovačským puškám, 4 160 otočných periskopů, 2 365 dálkoměrů, 7 651 monokulárních dalekohledů, 30 902 dalekohledů 6x30 a 33 300 puškových zaměřovačů. V průběhu války narostl počet zaměstnanců téměř na tři tisíce (podstatná část zde pracovala v rámci tzv. totálního nasazení).

Zbrojní výroba v „Optice“, jak se továrně v okolí všeobecně přezdívalo, přilákala již od počátku okupace zájem odbojové organizace Obrana národa, která se již v roce 1939 spojila se sokolským odbojem. S těmito skupinami pak spolupra-

covali zaměstnanci Eduard Janeček, Vladimír Mazal, Alois Sokol, Ing. Jan Hampl či sokolové František Ostrčil, Tomáš Doležal či Adolf Kroupa. Činnost této organizace v továrně, jež se všeobecně zabývala činnostmi zpravodajskou a přípravou celonárodního povstání, byla ovšem ochromena zásahy gestapa proti okresnímu vedení v letech 1940 a 1942. Aktivitu vyvíjeli také odbojáři hlásící se ke komunistické

Areál Optikotechny na konci Dvořákovy ulice byl za okupace rozšířen o druhou výrobní halu.

straně, kteří se věnovali zejména výrobě a distribuci protiokupačních letáků. Vzhledem k tomu, že do továrny dojížděli i pracovníci ze širokého okolí, zachovala se činnost organizací ze sousedních organizací, jako např. z Olomoucka. Antonín Knápek zajišťoval pro skupinu z Doloplatz spolu se spolupracovníky Františkem Chvatíkem, Arnoštem Tothem a Antonínem Vrožinou jak technické informace o vyráběné vojenské technice, tak realizoval sabotáže přímo v továrně i na železnici. Na podzim byla ovšem skupina odhalena a její členové zatčeni, pouze Knápkovi se podařilo za dramatických okolností uniknout zatčení a posléze se stal příslušníkem 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky v Hostýnských vrších. Ve druhé polovině roku 1944 se odboj v Optikotechně napojil na zpravodajskou síť výsadku Clay, vyslaného v dubnu 1944 ústředím zahraničního odboje z Velké Británie. Konec roku 1944 byl pak ve znamení navazování kontaktů s partyzánskou brigádou.

Německé vedení Optikotechny se ovšem snažilo udržovat pořádek, vysokou produktivitu práce a zamezovat sabotážím, proto úzce spolupracovalo s místní služebnou gestapa, která do továrny vyslala několik konfidentů. Jedním z nich byl Josef Schupp, který pracoval pro úředníka gestapa Gottlieba Loibnera, který

V době okupace bylo 2400 zaměstnanců nahnáno do zbrojní výroby pro německou armádu.

byl po válce souzen a popraven, mj. za povraždění účastníků Přerovského povstání. Díky Schuppovi přišlo gestapo na stopu početné místní buňky komunistické organizace Moravská rovnost, kterou v Přerově vedl strojívedce František Bednařík a jejíž další vedoucí působili právě v Optikotech. Členové skupiny rozšiřovali zejména stejnojmenný ilegální časopis, ale zároveň se pokoušeli získat zbraně a připravovat bojové akce proti okupantům. Na přelomu let 1943 a 1944 bylo zatčeno 46 odbojářů, mezi nimi i pracovníci „Optiky“ Milan Šarman, Vratislav Kruml, František Křeminský, J. Pumplra a J. Skošovský. Nicméně úspěchy gestapa byly spíše sporadické – z téměř 2400 pracovníků bylo zatčeno „jen“ 38 osob, z nichž 14 ale bohužel zahynulo. Zásadní odbojovou činnost se tak dařilo utajit, jakož i vývoj nových modelů civilní produkce, která byla kvůli válečným potřebám téměř zastavena.

V samotném závěru války se činnost odbojářů v továrně zaměřila na zamezení odvozu strojů a materiálu a zničení výroby v rámci německého plánu ARLZ. Zaměstnanci Antonín Klein, Josef Kosík, Bruno Skalický či Josef Flodr organizovali za pomoci dalších kolegů ukrytí a odvoz strojů a zásob do externích skladů. Současně se další skupina tvořená Antonínem Mikem, Ladislavem Bürglem, Františkem Herzigem, Ladislavem Kovaříkem či Antonínem Dubským angažovala v přípravách k převzetí továrny v případě povstání.

K realizaci těchto plánů částečně došlo v úterý 1. května 1945, když v Přerově vypukla první otevřená ozbrojená akce občanů proti okupantům v rámci celého českého květnového povstání. Po zahájení protiněmeckých akcí ve městě se odbojáři vypravili i do Optikotech, kde však byli při snahách o vyjednání převzetí továrny narazili na ochranná opatření německé závodní stráže, jež zorganizoval SS-Standartenführer Walter Sohst – bývalý příslušník gestapa a technický odborník, který působil v podniku jako zvláštní pověřenec a konstruktér a na konci války řídil evakuaci firmy. Úsilí povstalců se pak soustředilo do prostoru křižovatky Vsadska a Dvořákovy ulice, kde přehradili zátarasem silnici vedoucí z továrny do města. V těchto místech pak došlo ke střetu dvou vozů vedených právě Sohstem. Výsledkem byla pře-

střelka, během níž byli zastřeleni mechanik Optikotechny a kapelník závodní hudby František Šiška a německý strážný Franz Zimmer. První, bohužel však ještě předčasné doušky svobody Přerovského povstání, jež bylo ještě týž den potlačeno německou přesilou, stálo život další dva zaměstnanci továrny – Josefa Bezslzinu a Hynka Smolku. Oba byli zatčeni a při vyšetřování zařazení mezi aktivní účastníky povstání a v rámci institutu tzv. zvláštního zacházení, kterým nacisté trestali bez soudu nejzávažnější případy odboje, popraveni v noci na 3. května na lazecké stělnici u Olomouce. Bohužel o okolnostech zatčení obou mužů víme i po téměř 80 letech velmi málo, ovšem o Hynku Smolkovi je známo, že aktivně podporoval partyzány v Hostýnských vrších a při prohlídce měl mít u sebe zbraň či náboje.

Během Přerovského povstání se odbojáři pokusili zamezit odvozu cenného materiálu - u Vsadska došlo k přestřelce a zničení německého auta.

Během akce proti okupantům dne 1. května 1945 zahynul jedenačtyřicetiletý zaměstnanec továrny František Šiška.

Mezi poslední oběti okupace z Optikotechny patřil devatenáctiletý tramp Hynek Smolka popravený za aktivní účast v Přerovském povstání.

Po osvobození se Optikotechna rozhodla uctít památku svých popravených zaměstnanců vybudováním pomníku, který byl tvořen podstavcem s vyrytými jmény 17 obětí okupace a sochou Sražená republika od akademického sochaře Josefa Bajáka. Pomník byl slavnostně odhalen již 27. října 1945 na prostranství před hlavním vstupem z Dvořákovy ulice proti nemocnici. Po výstavbě nové vrátnice a administrativní budovy v Kabelkové ulici byl pomník přestěhován na nově upravené prostranství nového vstupu do Meopty.

90 LET

Petr Sehnálek

MODERNÍ OPTIKY

Řekne-li se v Přerově Meopta, nezní to nijak mimořádně. Je to fabrika, v níž mnozí Přerováci pracovali či pracují. V podstatě každý z místních zná někoho, kdo v Meoptě pracoval či pracuje.

Pokud někdo potřebuje přepravit hromadnou dopravou do nemocnice, jede zpravidla „ečkem“ k Meoptě. Většina má pak jisté povědomí, že Meopta vyrábí cosi optického. Ctitelé a někdejší uživatelé klasické foto-

grafie si pak rozvzpomenou na fotoaparáty Flexaret či na širokou škálu zvětšovacích přístrojů. Pravda o Meoptě je však mnohem, mnohem zajímavější, pestřejší a rozhodně rozsáhlejší.

Meopta jakožto významný

představitel optického průmyslu letos slaví již 90 let své existence a těch devět desítek let bylo vskutku velmi plodných. Ze skromných začátků v roce 1933 se továrna, původně nesoucí jméno Optikotechna, záhy vypracovala na nejvýz-

namnější firmu optického průmyslu v celé republice. K čočkám a objektivům, které tvořily prvotní výrobní náplň, se brzy přidaly první zvětšovací přístroje, fotoaparáty, promítací přístroje a dokonce i strategicky důležité a přísně tajné zaměřovače pro pohraniční opevnění a obrněná vozidla. Pak však přišla okupace a válka a s nimi spojené otročení pro německou zbrojní výrobu. Doba poválečná přinesla znárodnění a přejmenování. Z Optikotechny se stává Meopta, což je zkratka vyjadřující hlavní náplň výroby tedy **ME**chanická a **OPT**ická výroba. Meopta se rychle dostala zpět do formy, rozšířila výrobu a triumfovala v exportu. Dynamický vývoj oboru optiky si tehdy vyžádal vytvoření potřebného vědeckého zázemí a tak v 50. letech vznikl unikátní Ústav pro výzkum a vývoj optiky. Nastává doba úspěšných aparátů Flexerat či Mikroma, které excelovaly na světové výstavě EXPO 58. Tehdy je Meopta jedním z největších výrobců zvětšovacích přístrojů na světě a jediným výrobcem kinoprojektorů ve střední Evropě. Výrobky pod-

Původní areál firmy Optikotechna na Novosadech

niku mají dobré jméno po celém světě. K proměně výrobní náplně dochází v 70. letech, kdy se Meopta musí věnovat převážně vojenské výrobě pro Varšavskou smlouvu. Její zásadní útlum po roce 1990 postavil firmu před problém dalšího směřování. Meopta se však úspěšně zkonsolidovala a našla si své místo na domácím a světovém trhu.

Oněch „letem světem“ načrtnutých 90 let činnosti má za úkol poutavě představit a srozumitelně přiblížit právě výstava Muzea Komenského v Přerově, kde se návštěvníci budou moci seznámit nejen s nejrůznějšími kapitoly z dějin firmy, ale hlavně „in natura“ s desítkami výrobků, kte-

ré od roku 1933 nesly loga OP a Meopta – např. kultovní fotoaparáty, zvětšovací přístroje, kamery, promítací přístroje na 8, 16 a 35 milimetrové filmy, nejrůznější puškohledy, dalekohledy či kdysi přísně tajné zaměřovače do pohraničních pevností či třeba klíčové naváděcí komponenty do řízených střel.

Chcete-li se dozvědět, k čemu slouží refraktometr, kolik podniků v republice svého času spadalo pod přerovskou Meoptu, jak je velký kinoprojektor, jaký je výhled přerovskou optikou z přerovského zámku, tak směle navštivte od 25. července do 15. října právě letošní výroční výstavu.

V minulém čísle Zpravodaje jsem sliboval návrat k patronu rolníků a sdělení celé řady dalších informací o sakrálních památkách zasvěcených sv. Isidorovi. Sedám tedy ke klávesnici počítače a dávám dohromady své poznámky i příslušné fotografie. Za okny se ozývá bouřka, což mi připomíná další pranostiku a možná i částečnou souvislost s naším světcem: „Červnové večerní hřmění, ryb a raků nadělení.“ Sv. Isidor byl totiž zároveň vyzván celou řadou profesí „od vody“, zejména mlynáři a rybáři, ale jak jsem se poměrně nedávno dozvěděl, také voráři na Vltavě.

Pominulo Isidora, pominuly severity

Lubomír Vyňuchal

Svatý Isidor v „Olejšňákově“

Obci Vítonice u Bystřice pod Hostýnem vévodí kostel sv. Cyrila a Metoděje z roku 1890 postavený v novorománském slohu. Zajímavostí je nejen oltářní obraz s netradičním námětem obou světců (sv. Cyril vítá svého bratra na věčnosti a obrazem mu připomíná boží soud, který na něj čeká) vytvořený přerovským malířem Františkem Přečkem, ale také sošky svatých po jeho stranách. Na levé, tedy evangelijní straně, je to sv. Isidor s atributem pluhu, který v levé ruce drží a k prsům tiskne snop pšenice. Ostatně klas pšenice najdete také na znaku obce. Dalším symbolem je atribut sv. Cyrila a Metoděje, dvouramenný (patriarší) kříž. Znak vévodí modrý lněný květ, neboť len byl plodinou, která se tu společně s obilím v minulosti hojně pěstovala a díky lisování oleje se místním přezdívalo „olejšňáci“. Protějšek

Vítonice

polychromované sošky sv. Isidora, vytvořené v roce postavení kostela olomouckým řezbářem Františkem Cellerem, představuje sv. Alžběta Durynská (zvaná také Uherská). V roce 1920 byl původní řezaný hlavní oltář nahrazen a dále po úpravě využit jako boční oltář na evangelijní straně se sochou Panny Marie (původní sošky a obraz však zůstaly na hlavním oltáři). Nový oltář, stejně jako křížovou cestu a centrální malbu uprostřed klenby (svatí Cyril a Metoděj vyučují a křtí moravský lid), zhotovil Alex. Přeček a jeho olomoucká firma.

Svatý Isidor v Řepčíně

V Olomouci-Řepčíně mají barokní kapli zasvěcenou svatému Isidorovi. Poslední rekonstrukce proběhla r. 2009 a její štít zdobí velký nápis s označením patrona rolníků.

Světce je na obraze uvnitř kaple zobrazen s atributem srp a snopem obilí v náručí. Kaple je cenným příkladem lidové architektury a najdete ji na Řepčínské ulici nedaleko kláštera dominikánek.

Boží muka u Senice na Hané

Práci lidového kameníka z r. 1833 představují ikonograficky ojedinělá boží muka u silnice východně od obce poblíž železniční stanice. Na čelní straně hranolového podstavce čtvercového půdorysu je vytesán reliéf modlícího se sv. Isidora, pod nímž nechybí orající anděl. Na podstavec navazuje toskánský sloup zakončený čtyřbokou kaplicí s reliéfy evangelistů a nad nimi se klene kovový patriarší kříž.

Boží muka v Hranicích

V tomto případě mám na mysli obnovený barokní světecký sloup, jež stával při cestě k nedalekému Hluzovu. Dnes je doplněn mariánskou soškou a stojí na křižovatce u domova seniorů v zatravněném klínu mezi Jungmannovou ulicí a ulicí U Kostelíčka. Roku 1871 je uváděn jako zděný sloup sv. Isidora a údajně zde býval obrázek světce zobrazeného se srpem a snopem obilí.

Hranice

Kaple v Dubčanech a Loučanech

Obec na Litovelsku, která má ve znaku dva dubové listy a zelený žalud se zlatou číškou, zdobí přímo uprostřed návsi kaple sv. Isidora z roku 1869. Sošku světce najdete rovněž ve výklenku nad vstupním portálem. Podstatně starší je barokní kaple sv. Floriána a Isidora v Loučanech u Náměště na Hané, kterou můžete najít taktéž v centru obce. Stojí zde už od roku 1724, v roce 1934 došlo k jejímu rozšíření a v letech 1990–1998 proběhla poslední rekonstrukce. Kaple je dnes majetkem obce.

Nové Losiny

Výraznou dominantou v horské krajině Jeseníků je kostel sv. Isidora v Nových Losinách. Původně se jedná o jednolodní barokní stavbu ze začátku 18. století, později klasicistně upravenou. Obdivováno je zde zejména cenné vnitřní zařízení zlidovělého charakteru. Oltář zhotovený mistrem Hansem Mückem byl spolu

s kazatelnou zhotoven r. 1832 a obraz sv. Isidora vytvořil Josef Rotter. Zajímavostí interiéru je také dřevěná hudební kruchta v západní části lodi a rovněž klasicistní korunový lustr z 1. čtvrtiny 19. století, který zdobí závěsy a girlandy čoček z čírého skla. Přímou u zdi kostela spatříte sousoší Kalvárie z 1. poloviny 19. století.

V dolní části obce Nové Losiny za odbočkou z hlavní cesty směrem na Ramzovou objevíte další ikonograficky velmi zajímavé klasicistní sousoší z r. 1858, jehož středobodem je čtyřmetrový kamenný kříž s Kristem. Na podstavci stojí vlevo pod křížem soška truchlící Panny Marie a její protějšek představuje svatý Isidor. Asi jeden metr vysoká soška představuje prostovlasého světce s mírně pozvednutou hlavou, přičemž jeho pravá dlaň je položena na srdci a levou rukou drží násadu rýče.

Nové Losiny

Horní Loděnice

Nedaleko konce známého silničního úseku zvaného „Ecce homo“, na němž se pravidelně pořádají závody automobilů do vrchu, stojí kostelík sv. Isidora, jehož současná podoba pochází z poslední čtvrtiny 19. století. Najdete jej vlevo od hlavní cesty ve směru od Šternberka, cca 10 km severovýchodně od tohoto města. Původní název obce, který se používal až do r. 1949, však zněl Německá Loděnice.

Isidor v Lulči

Na úpatí Dražanské vysočiny vévodí centru obce Luleč na Vyškovsku jednolodní kostel sv. Isidora. Na jeho místě původně stávala kaple

sv. Gottharda z r. 1418, která byla v 2. polovině 17. století obnovena a nakonec v letech 1739–1741 přestavěna na barokní kostel. Z dálnice za Vyškovem směrem na Brno vidíte na pravé straně u vrcholku kopce s názvem Liliová hora dominantní kostel s charakteristickou cibulovou bání na vrcholu věže. Jedná se o hlavní lulečský kostel sv. Martina (na samém vrcholu kopce najdete rovněž zbytky valů slovanského hradiště a reliéfní zbytky hradu Luleč z poloviny 14. století, jehož kameny byly využity při stavbě kostela). Do jeho fasády je zapuštěna pamětní deska s reliéfem upozorňující na skutečnost, že na místním hřbitově byla pochována matka i sestra českého hudebního génia Zdeňka Fibicha. Mezi náhrobky najdete i pamětní desku od sochaře Karla Otáhalo věnovanou Dr. Josefu Tvrdému, českému filozofu umučenému r. 1942 v Mathausenu. Tabulka na domku za kostelem zase upozorňuje na tiskárnu „*In monte Liliorum*“, která zde působila v letech 1530–1536, m. j. zde bylo vytištěno první Zemské zřízení Markrabství moravského. Mimo chodem dolnímu kostelu se také říkávalo „zimní kaple“, neboť bohoslužby v těchto měsících se odehrávaly výhradně u sv. Isidora. Oltář dolního kostela pochází ze 40. let 18. století a jeho střední prostor tvoří nika se sochou sv. Isidora. Nad obloukem niky mezi postavami dvou andělů můžete zaznamenat ještě nenápadný plastický reliéf znázorňující scénu z patronova života. Oltářní socha představuje stojícího, mírně nakročěného patrona s kudrnatými vlasy a delšími vousy, který upíná svůj pohled vzhůru. Upřímnost jeho víry znázorňuje pravá ruka položená na srdci. Tradiční selský oděv představují krátké kalhoty a dlouhý kabátek. Isidor drží v levé ruce rýč a u jeho nohou roste bujná rostlina, která má snad evokovat oblíbený motiv tryskající vody. Vlevo od něj se nachází socha svaté Jenovéfy, ochránkyne před dešti a požáry. Třetí oltářní sochou je na pravé straně další rolnický patron – svatý Vendelín. A jelikož jsem se o něm v minulém čísle nezmínil, uvedu jen, že i zde je světec doprovázen dvěma ovečkami.

Dřevěnou sošku sv. Isidora můžete obdivovat rovněž na levém bočním oltáři poměrně nedalekého kostela sv. Michaela ve Švábenicích.

Luleč

Lichnovský elegán

Za jednou z nejkrásnějších polychromovaných kamenných skulptur se vydáme do Lichnova na Novojičínsku. Sochu nechali postavit r. 1888 manželé Josef a Rozálie Kubártovi. Rozsáhlá rekonstrukce poničené sochy, včetně jejího okolí, proběhla v r. 2015. Na obnově sochy i odstupňovaného hranolového podstavce se podílel restaurátor Tomáš Skalík z Radkova. Nechybí zde tradiční atribut sv. Isidora – rýč, který provlasý světec drží v levé ruce. To, čím se socha odlišuje od ostatních skulptur, je bílá řasená osuška (či ubrus), jež světec přidržuje pravou rukou na svých prsou. Tradicí na tomto místě, které dnes navíc zdobí ještě dvě lavičky zakomponované do kamenné zídky, je mše spojená s posvěcením zemědělského nářadí. Socha stojí západně od obce na červené značce, která spojuje Lichnov se Štamberkem a Kopřivnicí. Je rovněž zobrazena na samolepkové turistické vizitce s označením CZ 4351.

Jen dodám, že v Lichnově můžete rovněž navštívit Muzeum vystěhovalectví.

V této oblasti bych doporučil ještě návštěvu farního kostela Narození Panny Marie v Příboře. Mimo proslulého hlavního oltáře s gotickou sochou Panny Marie (cca 1420), zde najdete také dva zajímavé obrazy z 18. století od kroměřížského malíře Antonína Volného (+1776). Představují sv. Isidora Madridského a sv. Vendelína.

V Ženklově u Kopřivnice zmíním kostel Navštívení Panny Marie. V jeho interiéru najdete mimo jiné i obraz svatého Isidora. Do slepého okna na pravé straně lodi byl umístěn v roce 1899.

Malá kaplička sv. Isidora je součástí obce Slatina u Bílovice.

Lichnov

Na jižní Moravě

Kamenná barokní socha svatého Isidora zdobí parčík na severním okraji obce Šakvice na Břeclavsku. Světec v podživotní velikosti stojí na obdélném soklu s volutovými křídly, na čelní straně je vyryt donační nápis a letopočet vzniku (Marie Antonie z Lichtensteinu, 1848).

Patron rolníků je zde zpodobněn s vousy a jeho hlavu zdobí klobouk se širokou střešou. V pravici drží rýč, levici má položenou na hrudi. Za postavou světce je navíc ležící kráva, přičemž hlavu má u jeho levého boku.

V Prušánkách na Hodonínsku mají farní kostel svatého Isidora a Martina z poloviny 18. století. Druhý patron, tedy sv. Martin, byl zvolen proto, že kostel byl vysvěcen na jeho svátek (11. 11. 1758). Zajímavostí interiéru jsou dobové fresky v kupoli chrámu a z válečné historie zase fakt, že byl za 2. světové války svatostánek poškozen dělostřelbou.

V Mikulčicích u Hodonína můžete obdivovat krásná dřevěná boží muka s kovovými prvky. Jejich horní část zdobí vyřezávaný reliéf sv. Isidora, a tu dolní zase reliéf oráče se zvířaty.

Střední část je opatřena vystupujícím nápisem tvořeným písmeny velké abecedy:

**TY NÁŠ SVATÝ ISIDORE
OCHRAŇ SADY, LOUKY, POLE.
VŠEMU CO JE NAŽIVU
DÁVEJ VŽDYCKY OBŽIVU.
V LÉTĚ ŽEHNEJ SEKÁČI
A NA PODZIM ORÁČI.**

V Uherském Hradišti k návštěvě doporučím františkánský kostel Zvěstování Panny Marie. Na pravém bočním oltáři zde objevíte nádhernou polychromovanou sochu sv. Isidora doprovázeného zvířaty. Světec má zlatý kabátek a v pravé ruce třímá dlouhou hůl.

Zmíním ještě jedna moravská boží muka zvaná „Isidorek“ stojící v Křižanovicích na Vyškovsku. Jedná se o členitý kamenný sloupek s kaplicí datovaný do poslední třetiny 19. století. Do čelní strany lucerny je vložena obdélníková deska z tmavého kamene s reliéfem sv. Isidora. Světec zde klečí před křížem, v pozadí je anděl s pluhem a orajícími voly.

Výlet do Slezska

Od roku 2012 stojí poblíž chaty Hrádek nad stejnojmennou obcí ve Slezsku, na hřebenu vyhlídce v nadmořské výšce 675 m, zvonička sv. Isidora. Na kamenných kvádrech je posazena dřevěná konstrukce s tvarovanou kuželovitou střechou krytou šindelem. Místní zvon odbíjí každou hodinu. Menší zvoneček je umístěn v dřevěné bustě svatého patrona a na kameni před vstupem do zvonice si můžete přečíst tento vzkaz: „*Kdo jednou zazvoní, bude žít spokojeně až do smrti.*“ Stavbu obkružuje dvanáct velkých kamenů s vytesaným symbolem znamením zvěrokruhu a turisté si mohou v nedaleké chatě zakoupit rovněž samolepící turistickou vizitku tohoto místa s označením CZ 4823. A pro zamilované páry bych měl také jeden tip, neboť samotná zvonička byla již mnohokrát svědkem svatebních obřadů a manželských slibů. Krásná sakrální stavbička se nachází jen kousek od hranic s Polskem a s obcí Hrádek ji spojuje zelená turistická značka.

Hrádek

Další slezská zastavení nás zavedou na Karvinsko. Nejprve ke kapli sv. Isidora ve Věřňovicích u Dolní Lutyně, kterou vystavěli v letech 1869-1873. Oltář kaple zdobí obraz s motivem modlícího se patrona. Za podživotní kamennou sochou světce z roku 1863 můžete zamířit do Petřvaldu, kde stojí v ulici s doslova příznačným názvem „Na Zaryjích“.

Kapli se zvonicí zasvěcenou sv. Isidorovi mají v obci Písečná na Jablunkovsku. Pověst vypráví o místním zemědělci, jehož koně i vůz zasáhl blesk. Když se muž probral z bezvědomí a neměl žádné zdravotní následky, postavil tuto kapli jako projev díky za záchranu života.

Poslední zastavení se týká Pudlova, což je místní část Bohumína. Na Drátovské ulici stojí pseudogotická kaple sv. Isidora vystavěná roku 1902. Její zvoničku s jehlancovitou střechou doplňují také hodiny.

Kaple v Čechách

Kult svatého Isidora byl silný např. na Chrudimsku, kde najdete hned několik kaplí s příslušným zasvěcením. Jedna z nich stojí v polích východně od Mrákotína u Skutče, další u Sobětuch (kaple Čtyř svatých – Václava, archanděla Michaela, Isidora a Kryštofa).

Barokní kaple z r. 1727 stojí také na soukromém pozemku u obce Brada na Jičínsku a je postupně obnovována. Na Kladensku stojí kaple z roku 1863 v obci Kováry (poblíž hradu Okoř), v okrese Praha-východ pak v Dobročovicích (cca 1700, oltářní obraz od Emanuela Vondráčka pochází z r. 1863). Další barokní kaple z 1. pol. 18. století stojí na návsi obce Libotenice u Roudnice nad Labem (prostý oltář je současná práce).

Ochránci pramenů je zasvěcena rovněž kaplička nad Jilemnicí ze začátku 18. století, kterou najdete na jižním svahu vrchu Kozínek. Generální oprava čtvercové stavby s vysokou jehlanovou střechou proběhla r. 2000, kdy byla také znovu vysvěcena biskupem Dominikem Dukou. Pod kaplí ve valeně sklenutém sklípku vyvěrá pramen, který slouží k osvěžení všech příchozích. Nedaleko je vybudováno rovněž posezení pro turisty i s ohništěm.

Další kaple najdete např. v městečku Nové Strašecí na Rakovnicku (1711, ulice Čsl. armády, v roce 1968 byla kaple poničena ruským tankem), Rynholci v témže okrese (1884), Plotišti nad Labem na Královéhradecku či Tetěnicích u Bezděkova na Klatovsku (1722).

Klasicistní výklenková kaplička sv. Isidora s velkým proskleným obloukovým oknem stojí v obci Krchleby u Čáslavi na Kutnohorskú. Po roce 1990 byla rekonstruována a za její okno byl umístěn obraz Panny Marie.

Jilemnice

Barokní perly

V Křenově na Svitavsku je velice známá barokní hřbitovní kaple sv. Isidora ze začátku 18. století (bohoslužebný provoz byl zahájen r. 1712). Má oválný půdorys a neobyčejně bohatou interiérovou výzdobu, která pokrývá všechny stěny, kupoli lodi i klenbu sakristie. V nice za oltářní menzou nechybí štuková

polychromovaná plastika sv. Isidora, který v ruce drží motyku, a u jeho nohou spatříte pojezdová kola záhonového pluhu. Na průčelí zděné kruchty jsou zavěšeny tři olejomalby na plátně zachycující zázraky sv. Isidora Madridského, které se udály za jeho života. Autoři výzdoby jsou bohužel neznámí a dokonce neznáme ani jméno samotného stavitele. Co je ovšem známo je fakt, že kaple byla založena z podnětu místního faráře Johanna Benedicta Rustica Schindlera, který do Křenova přišel r. 1694 z Olomouce. Při prohlídce jejího interiéru mi okamžitě v hlavě naskočila v současnosti neustále v mnoha rádiích omílaná letošní novinka od kapely Jelen s názvem „V oblacích“. Stačí jen zaklonit hlavu, zaostřit na některého z mnoha andělů a už se jí po celý den nezbavíte:

**Nad mojí hlavou
tančí strážní andělé,
oblohou plavou
jak staré fresky v kostele.**

**Nad mojí hlavou
ve světle lamp se vytrácí,
tak na shledanou,
jednou se sejdeme v oblacích.**

Další významnou sakrální památkou je kutnohorské sousoší sv. Isidora od Františka Baudyše vytvořené mezi lety 1707–1716. U nohou světce s atributem rýče jsou drobné postavičky andělů, přičemž ten vlevo přidržuje lopatku pluhu, zatímco ten vpravo zase svírá Isidorův klobouk. Čelní straně podstavce vévodí znak Dačických z Heslova a po jeho stranách stojí andělé se štíty přisazenými k soklu. Sousoší zdobí parapetní zídka v Barborské ulici před jezuitskou kolejí.

Třetí zmínka se týká sloupu Nejsvětější Trojice z let 1753–1755, který je středobodem Mírového náměstí v Kadani. Na volutových konzolách je zde ve dvou patrech celkem 13 soch a jedna z nich představuje právě sv. Isidora rolníka. Světec je netradičně oděn do dlouhého pláště a jeho plastika je doplněna dlouhou holí (snad původně násada rýče).

Kadaň

Křenov

Kostely v Čechách

Na Šumavě nedaleko Nýrska stojí na nejvyšším místě obce Oldřichovice u Děpoltic pozdně barokní kostel sv. Isidora z roku 1805. Průčelí zděného kostela i s věží, na které nechybí ciferník hodin, je z návětrné strany pobité šindelem.

Na Lanškrounsku stojí kostel sv. Isidora v obci Strážná (dříve Šumvald), ovšem jeho zasvěcení se tentokrát týká světce ze Sevilly. Stejný případ představuje i kaple v Hrbově u Velkého Meziříčí.

Budenice proslavil barokní poutní kostel svatého Isidora z let 1680-1682. Stojí jižně od vsi v kaštanové aleji do Zlonic. Průčelí zdobí dvě sochy Jana Jiřího Bendla (sv. Ondřej a sv. Pavel). Oltářní obraz je klasicistní olejomalba od Josefa Berglera z r. 1823 a znázorňuje klečícího patrona před Pannou Marií s Ježíškem na klíně. Zajímavostí je také první zvon, sv. Isidor, ulitý r. 1681. Zvon, zachráněný po r. 1942 před rekvírováním, doplněný nápisem a reliéfem světce, slouží dodnes. U kostela je ohrazený hřbitov a rodinná hrobka Kinských. Nedaleko se nachází rovněž kamenný pilíř z r. 1673, ovšem socha sv. Isidora z něj byla odcizena. Při cestě ke kostelu nemůžete minout barokní boží muka s reliéfy sv. Václava, sv. Ludmily, sv. Floriána a sv. Jana Nepomuckého.

Poměrně známá je také dřevěná socha světce z dílny již zmíněného proslulého pražského raně barokního mistra Jana Jiřího Bendla (1610–1680), pravděpodobně pocházející z původního oltáře místního kostela (dnes její originál najdete vystavený ve sbírce starého umění pražské Národní galerie). Socha světce zachycuje jako otvírače pramenů (při intenzivním zabodnutí rýče s dlouhou násadou do země z ní vyraží pramínky vody). Ostatně na Slánsku, zejména v okolí kostela a zámku v Budenicích, se soustředila velmi silná lokální úcta ke svatému rolníkovi ze Španěl, která neměla jinde v Čechách obdoby.

Mě láká velice...

Další skulptury španělského oráče najdete např. v městyse Březno u Mladé Boleslavi (1753), obci Halouny na Berounsku, na návsi v Hořicích-Libonicích (1755, klobouk, rýč) či

v Chrášfanech u Rakovníka (1717). Krásnou sochu z r. 1737 mají v Kovači na Jičínsku. Je navíc opatřena obloukovým plechovým baldachýnem na čtyřech ocelových nožkách a samotný sokl ještě chrání balustráda. Na čelní straně podstavce nechybí reliéf s orajícím andělem a nápis „*Svatý Isidore oroduj za nás!*“. Zajímavostí je také noční nasvětlení sochy, která díky zmíněnému zastínění doslova září. Stojí u silnice v centru obce hned vedle dřevěné sloupkové zvoničky. Sto metrů odsud, mezi silnicí a fotbalovým hřištěm, se nachází terénní reliéf rozsáhlého kruhovitěho tvrzistiště s obnoveným sklípkem.

Pískovcová socha z 18. století stávala za obcí Osek u Rokycan při křižovatce Chrást Kralovice. Její originál byl v roce 1998 zrestaurován a uložen v lapidáriu muzea v Rokycanech. Dnes zde stojí kopie z přírodního kamene vytvořená akad. malířem Marcelem Hronem. Světec je oděn do barokního selského kroje, levou ruku má položenou na prsou a pod pravou paží svírá širák.

Pozdně barokní skulptura sv. Isidora stojí rovněž v cíli známého pochodu, o němž zpívá Ivan Mládek. Přesvědčit se o tom můžete na návsi obce Sedlec-Prčice. Celková výška včetně soklu činí asi čtyři metry a světec v mírně podživotní velikosti je zde zachycen v dynamickém pohybu s tradičním rýčem.

V Praze-Chodově na travnaté ploše ve Starochodovské ulici mají také drobnou sošku sv. Isidora, která stojí na vysokém hranolovém podstavci. Ten je původní, ovšem samotná plastika byla nově vytvořena a odhalena v roce 2010. Ta původní stála naproti vstupní bráně do dnes již zbořeného panského dvora. Toto místo znají rovněž příznivci geocachingu, neboť v blízkosti prostovlasého světce s elegantním knírkem je ukryta keška.

Poblíž Zbirohu, na polní cestě z Podmokel do Zvíkovce, najdete masivní zděná boží muka z 2. pol. 18. století. Jeden ze čtyř velkých reliéfů zobrazuje svatého Isidora v širokém klobouku s nohou na zahradnickém rýči.

Zajímavá skulptura stojí na hlavici sloupku v rodišti nestora českých herců Karla Šimavnského (1825–1904, pražské Stavovské i Národní divadlo, Tylova společnost). Jedná se

o obec Skřiván na Rakovnicku a socha sv. Isidora stojí na jejím severozápadním okraji.

Socha svatého Isidora stávala pod chráněnými jírovci u obce Rožďalovice na Nymbursku. Nyní se zde tyčí pouze dřevěný kříž, ovšem místu se stále říká „U svatého Isidora“, což je vyryto také na stylové dřevěné lavičce sytě žluté barvy sestavené z mohutných hranolů. Mimochodem ve středních Čechách, výhradně právě na Kolínsku a Nymbursku, se můžete setkat s kultem dalšího agrárního patrona. Jedná se o u nás málo známého italského světce - svatého Donáta – ochránce úrody a dobytka před bouřkami a blesky, tudíž by se dalo říci jakéhosi Isidorova „meteorologického anti-poda“. Tento kult byl udržován především na panstvích velice zbožné vévodkyně Marie Terezie Savojské (1694–1772), kněžny z Lichtenštejna a jeho sochy tenkrát zdobily či zdobí hned několik křižovatek starých cest (Chlum u Staňkovic, Kolovraty, Křimín, Svatbín /dnes ve skanzenu v Kouřimi/, Škvorec, Úvaly, Vykáň). Svátek sv. Donáta se připomíná 7. srpna a jeho uctívání se týká na našem území ještě regionu jižní Moravy (Brno, sochy v Pravicích, Rešicích a Vratěně) a pokračuje dále do rakouského Podyjí. Nám nejbliže je zřejmě pozdně barokní socha sv. Donáta z náměstí Míru ve Zlíně (1799).

Hradařský bonus

Rád bych se podělil také o drobnou zajímavost, kterou jsem zaznamenal při letošní návštěvě zříceniny Karlova Hrádku u Purkarce. Obec Purkarec leží přímo na břehu Vltavy a je známá taktéž svým muzeem „Síň voroplavby na Vltavě“. A ochránce „všech lidí od vody“, jak se píše v textu na informačním panelu, je zasvěcen tzv. Isidorův kříž, drobná sakrální památka poblíž řeky nedaleko zbytků zdi hradní kaple. Nechybí lavička s výhledem na řeku a k dispozici je zde i Poutní svatojakubské razítko (Jihočeská Via Czechia – středozemím). Hrad, založený Karlem IV. ve 14. století, je dnes ve vlastnictví města Hluboká nad Vltavou a od roku 2020 se o něj vzorně stará zapsaný spolek Karlův Hrádek.

Další drobný bonus se nachází v Českém ráji pod hradem Trosky v obci Roveň. Jedná se o re-

lií se svatým Isidorem z roku 1741, který zdobí podstavec sochy „Matičky“.

Sochu svatého Isidora můžete spatřit také pod hradem Lapikus na Znojemsku. Najdete ji nad Šantrůčkovým mlýnem v katastru obce Plaveč.

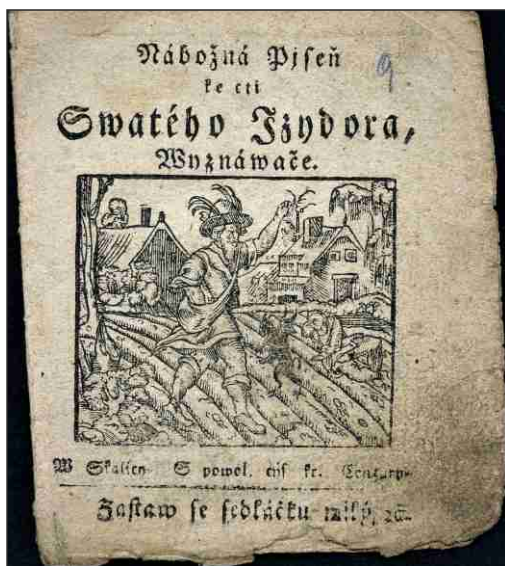
S jiným moravským hradem je spojen Isidorův sloupek se svatým obrázkem stojící na Paleskách, což je místní část Horního Sklenova. Obrázek představuje klečícího patrona pod křížem s korpusem Krista, na poli za ním je kůň s orajícím andělem a nahoře se na zalesněném kopci tyčí majestátně zříceniny hradu Hukvaldy. Sloupek najdete u hlavní cesty spojující Hukvaldy a Mniší a o jeho okolí pečují obyvatelé blízkého domku.

Nowá píseň nábožná

A jelikož jsem text článku v minulém čísle doplnil o první dvě sloky kramářské písně „Ke cti svatého Izydora“ (máme ji rovněž v naší muzejní sbírce), rád dnes přidám také její závěr.

*A protož wy sedláčkové,
milí polní woráčkové,
následugte s pobožností
Swatého Izydora ctnosti.*

*Dosáhnete požehnáni
we wšem wašem pracování.
Potom po zdegší bídnosti
Dogdete Boží milosti.*

ARCHEOLOGICKÉ LÉTO 2023

Vydejte se s archeology do terénu za archeologií! V návaznosti na loňský úspěšný ročník celorepublikové akce Archeologické léto se Archeologické ústavy AV ČR v Praze a v Brně ve spolupráci s více než pěti desítkami vědeckých, muzejních a dalších regionálních pracovišť rozhodly i letos zorganizovat program komentovaných prohlídek archeologických lokalit s odborným výkladem profesionálních archeologů. Rozšiřují tak nabídku poznávacích a výletních cílů pro laickou i poučenou veřejnost. Dávají jedinečnou šanci „prozkoumat“ lokality známé i ty méně známé.

Zdeněk Schenk

Na Přerovsku mohou všichni milovníci archeologie a historie během měsíce července až září absolvovat prohlídky vedené terénním archeologem Muzea Komenského v Přerově Zdeňkem Schenkem. Ten je seznámí se všemi zajímavostmi, které se vztahují ke třem významným archeologickým lokalitám v regionu. V Přerově bude ve spolupráci Kulturně informačních služeb města Přerova a Muzea Komenského v Přerově realizována komentovaná prohlídka legendární paleolitické lokality Předmostí s Památníkem lovců mamutů, v jehož interiéru je k vidění unikátní skládka kostí zvířat poslední doby ledové. Další atraktivní prohlídkou bude návštěva hradu Helfštýna seznamující s výsledky archeologických výzkumů a nejzajímavějšími nálezy v atraktivním prostředí paláce.

Novinkou v letošním ročníku bude možnost vydat se v sobotu 2. září 2023 v doprovodu archeologa rovněž na Švédské šance u Přerova, kde si všichni zájemci mohou vyslechnout

dosavadní poznatky o nejstarším archeologicky doloženém osídlení tohoto kopce, které sahá až do starší doby kamenné, kdy zde tábořili mladopaleolitici lovci mamutů. Hlavní těžiště komentované prohlídky bude věnováno předsunuté čtvercové redutě, která byla součástí vnější obranné linie vojenského tábora švédského vojska vedeného legendárním generálem Lennartem Torstensonem v létě 1643. V rámci akce bude ve spolupráci s Klubem vojenské historie Přerov, z.s. (KVH Přerov) provedena prohlídka objektu pozorovatelný civilní obrany, který byl v 50. letech 20. století založen přímo do terénních pozůstatků reduty. V plánu je zároveň slavnostní odhalení pamětního kamene připomínajícího události třicetileté války spojené s vybudováním rozsáhlého polního opevnění na katastrálním území dnešních obcí Dobříčice, Horní Moštěnice a Přestavlky. Součástí akce bude rovněž ukázka dobového ležení a vystoupení skupin historického šermu zabývajících se obdobím

třicetileté války. Dne 1. září 2023 uplyne přesně 380 let ode dne, kdy Švédové svůj polní tábor opustili.

Tato komentovaná prohlídka pořádaná v rámci Archeologického léta je zároveň součástí doprovodného programu projektu *Švédové na Přerovsku. Třicetiletá válka na Hané ve světle archeologických a historických pramenů*, který bude probíhat v prostorách přerovského zámku od 30. 6. do 30. 10. 2023.

Rezervace prohlídek najdete na webových stránkách Archeologického léta:

www.arup.cas.cz/archeologickeleto-2023/

TERMÍNY KOMENTOVANÝCH PROHLÍDEK

PAMÁTNÍK LOVCŮ MAMUTŮ A LOKALITA PŘEDMOSTÍ

29. 7. 2023 – 10:00

26. 8. 2023 – 10:00

HRAD HELFŠTÝN

22. 7. 2023 – 10:00

12. 8. 2023 – 10:00

ŠVÉDSKÉ ŠANCE

2. 9. 2023 – 10:00

Švédský polní tábor u Horní Moštěnice

Dramatické události spojené s jedním z nejdéle trvajících válečných konfliktů odehrávajících se na evropském kontinentu – třicetiletou válkou (1618–1648) se na Přerovsku nejvýrazněji promítly až v závěru války, kdy na střední Moravě operovala švédská armáda.

Zdeněk Schenk

Na počátku měsíce srpna 1643 Švédové, které vedl polní maršál Lennart Torstensson (1603–1651), opustili dosavadní vojenské ležení na pravobřeží řeky Moravy u Tovačova a přesunuli se směrem k Přerovu, kde zaujali příhodnější pozici na rozhraní rovinaté Středomoravské nivy a západních výběžků Podbeskydské pahorkatiny. Pro úspěšné podnikání dalších vojenských operací na střední Moravě potřebovali Švédové ideální polohu pro vybudování dobře zabezpečeného zázemí v polních podmínkách, kde mohli zůstat tolik času, kolik to vyžadovala daná situace.

Z pohledu strategického uvažování bylo rozhodnutí umístit vojenský polní tábor v Horní Moštěnici a okolní krajině velmi dobře promyšleným tahem ze strany velení švédského vojska. Poloha při jihozápadním vstupu do jednoho z nejvýznamnějších přírodních koridorů Moravské brány umožňovala Švédům kontrolu nad zásobovacími trasami vedoucími po páteřních dálkových komunikacích probíhajících krajinou dolního Pobečví směrem

na severovýchod do Slezska a zároveň Pomoravím.

Při výstavbě tábora dokázali švédští pevnostní specialisté dokonale využít konfigurace členitého terénu na katastrálním území dnešních obcí Dobřčice, Horní Moštěnice a Přestavlkvy.

Vojenské ležení se rozkládalo na obou březích říčky Moštěnky mezi dvěma paralelně probíhajícími zarovnanými hřebety.

Podrobný plán tábora s titulem „*Abriss des Schwedischen Lagers bei Bröhraw im Aug. Ao. 1643*“ (Náčrt švédského tábora u Přerova v srpnu roku 1643) zaměřil Conrad Mardefelt, mimořádně schopný švédský důstojník specializující se na fortifikační stavitelství. Mědirytina o rozměrech 32 × 22,5 cm se signaturou C. Mardefeld Delineauit byla později zařazena do světové kroniky Theatrum Europaeum mapující především průběh třicetileté války v Evropě.

Fortifikovaný areál měl půdorys pětiúhelníku a násypy byly na několika místech zesíleny trojbokými a čtyřbokými sypnými bastiony. Několik nápadných redut situovaných mimo

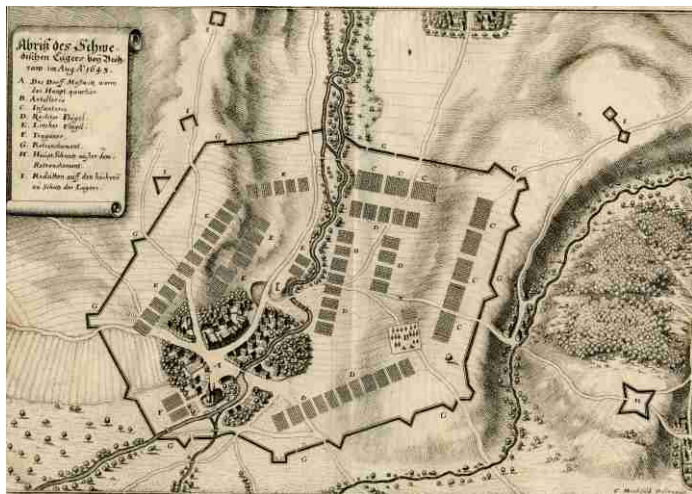
vlastní opevnění tábora na výrazných návrších zesilovalo obranu a umožňovalo optickou kontrolu okolní krajiny. Tři reduty byly rozmístěny na táhlém hřebenu Švédských šancí na pravém břehu Moštěnky. Jedna z redut se nacházela na přístupové cestě východně od tábora nad údolím Dobřčického potoka.

Jižně od tábora nad obcí Přestavlkvy byl na táhlém hřbetu poblíž západního okraje Přestavlkého lesa umístěn nápadný předsunutý fortifikační prvek o půdorysu čtyřcípé hvězdice, který se podařilo archeologům Muzea Komenského v Přerově přesně lokalizovat díky sledování porostových příznaků na průběžně zveřejňovaných ortomápách.

Na rytině je rovněž zachycena zástavba obcí Dobřčice a Horní Moštěnice. V případě Beňova jde pouze o západní okraj obce, částečně jsou zobrazeny také Přestavlkvy. Největší pozornost byla věnována Horní Moštěnici s meandrujícím, místy rozvětveným tokem říčky Moštěnky. Na západním okraji obce je na pravém břehu říčky zobrazen kostel Nanebevzetí Panny Ma-

rie. Na rozdíl od detailního znázornění sakrální stavby obehnané ohradní zdí, areál zámku ve východní části zcela splývá s okolní vesnickou zástavbou. Za východním okrajem zástavby je zakreslena šibenice. Autor věnoval značnou pozornost zobrazení komunikací uvnitř tábora i mimo něj. Některé detaily na rytině dokládají jeho velmi dobré pozorovací schopnosti a cit pro realistické zachycení konfigurace členitého terénu. Zajímavé je například zobrazení soustavy polí uvnitř vojenského ležení i v jeho okolí. Věrně je zobrazen Přestavlký les ohraničený meandrujícím Dobřčickým potokem.

Na základě nákresu si můžeme i po 380 letech udělat poměrně dobrou představu o zastoupení a rozmístění jednotlivých částí vojska (dělostřelectvo, jízda, pěchota) a zároveň o podobě opevnění tábora. Podle legendy umístěné v levém horním rohu se sídlo velitelství nacházelo v intravilánu obce Horní Moštěnice. Dělostřelectvo bylo umístěno ve čtvercovém ohrazení poblíž dnešního areálu výrobního závodu Hanácká kyselka. Západně od kostela se nacházela jízda – dragouni. Na pravém břehu Moštěnky bylo rozloženo levé křídlo a na levém břehu pravé křídlo vojska. Vzájemná vzdálenost mezi švédským ležením a polním táborem císařské armády vedeného Matyášem Gallasem poblíž Křenovic u Kojetína činila 16 km. Pomyslnou přírodní hranici mezi nepřátelskými vojsky představoval

Nákres švédského polního tábora u Přerova v srpnu 1643. Mědirytina zařazená do světové kroniky „Theatrum Europaeum“. Muzeum Komenského v Přerově.

pouze tok řeky Moravy. Při dobré viditelnosti měly obě strany konfliktu relativně dobrý přehled o aktuální situaci, pohybu nepřítele a zásobovacích kolon. Dne 1. září 1643 Lennart Torstensson opustil s vojskem tábor v Horní Moštěnici a jednotlivé části jeho opevnění začaly v průběhu následujících století postupně mizet.

Z původně rozsáhlého opevnění polního tábora se do současnosti v terénu dochovalo pouze torzo jedné z předsumnutých redut čtvercového půdorysu situované v okolí zalesněné kóty Švédské šance (298,4 m) na katastru obce Horní Moštěnice.

V současnosti dokládají aktivity související s pobytem švédských vojáků v areálu polního tábora z roku 1643 především nálezy olověných projektilů do mušket a pistolí představující relativně běžné ztráty střeliva, které byly získány prostřednictvím preventivního detek-

torového průzkumu archeologů Muzea Komenského v Přerově a jejich spolupracovníků. Přítomnost lehkého dělostřelectva, které hrálo ve švédském vojsku důležitou roli, potvrzuje nález železného projektilu větší ráže. Zajímavý nález představuje torzo železné furkety, která sloužila k podepření muškety při výstřelu, torzo bronzové ostruhy či ztrátové mince.

Matyáš hrabě Gallas

KALENDÁRIUM MUZEJA

15. 7. PALÁC ŽIJE CHUTÍ. Večerní komentované prohlídky zakončené degustací vín z vinařství Dvůr pod Starým Horama. V rámci každé prohlídky ukážka historického šermu Malberg, historického tance Malartes a vystoupení cimbálové muziky Rubáš. **Začátek prohlídky v 18, 19, 20, 21, 22 a 23 hodin.** Nutná rezervace (zakoupení) míst předem, a to nejpozději do 8. 7. 2023 na adrese helpstyn.rezervace@email.cz. Do e-mailu uveďte jméno a počet míst k rezervaci, datum/název akce a preferovaný čas prohlídky. Vstupné: 500 Kč - v ceně vstupenky je vstup do hradu, komentovaná noční prohlídka, 6 vzorků vín s výkladem odborníků a doprovodný program. Akce není určena pro děti!

19. 7. Tvoříme v muzeu – Erby a pečeti. Výtvarná dílna pro rodiče s dětmi – vytvořte si vlastní nebo rodinný erb a stvrďte dopis pečeti. Workshop pro malé i velké na motivy výstavy Švédové na Přerovsku. Od 15 do 17 hodin v prostoru Vševedárny v přerovském zámku. Všechn materiál bude připraven na místě, poslední vstup v 16:30. Vstupné 20 Kč/tvořící osoba.

22. 7. Archeologické léto – hrad Helfštýn. Vydejte se s námi do terénu za archeologii! V rámci celorepublikové akce Archeologické léto si archeolog Zdeněk Schenk připravil pro veřejnost řadu komentovaných vycházek. Od 10.00 hodin. Nutná rezervace místa/termínu na webu <https://www.archeologickeleto.cz/akce/>

25. 7. 90 let moderní optiky. Od 25. července do 15. října 2023 můžete navštívit výstavu připomínající 90. výročí vzniku slavných přerovských podniků zabývajících se optickými přístroji. Kruhový sál a předsálí přerovského zámku, vstupné 40/20 Kč.

29. 7. Památník lovců mamutů a lokalita Předmostí. Vydejte se s námi do terénu za archeologii! V rámci celorepublikové akce Archeologické léto si archeolog Zdeněk Schenk připravil pro veřejnost řadu komentovaných vycházek. Od 10.00 hodin. Nutná rezervace místa/termínu na webu <https://www.archeologickeleto.cz/akce/>

29. 7. PALÁC ŽIJE ZRAKEM. Noční prohlídky Helfštýna zakončené videomappingem/promítáním na stěny opraveného paláce. Letos poprvé probíhá akce „Palác žije zrakem“ bez rezervací, kapacita akce není omezena! **AKCE PROBÍHÁ ZA KAŽDÉHO POČASÍ.** Vstupenky zakoupíte v den akce na pokladně hradu. Vstupné: 300 Kč dospělý / 150 Kč senior, žák ZŠ, student.

1.–6. 8. Vivat Flauto. Soubor zobcových fléten Vivat Flauto vedený Blankou Vysloužilovou zpřijemní návštěvníkům prohlídku Helfštýna svým hudebním vystoupením. Více o souboru na www.vivatflauto.cz.

12. 8. Archeologické léto – hrad Helfštýn. Vydejte se s námi do terénu za archeologii! V rámci celorepublikové akce Archeologické léto si archeolog Zdeněk Schenk připravil pro veřejnost řadu komentovaných vycházek. Od 10.00 hodin. Nutná rezervace místa/termínu na webu <https://www.archeologickeleto.cz/akce/>

16. 8. Tvoříme v muzeu – Krasohled. Výtvarná dílna pro malé i velké – přijďte si vytvořit vlastní krasohled! Ukážeme si pár optických pokusů a připomeneme si vznik slavného optického závodu v Přerově. Od 15 do 17 hodin v prostoru Vševedárny v přerovském zámku. Všechn materiál bude připraven na místě, poslední vstup v 16:30. Vstupné 30 Kč/tvořící osoba.

19. 8. Slavnostní zahájení XXXV. Kovářského fóra. Představení kovářskému týmu, který během Kovářského fóra (od 20. do 25. 8., mimo pondělí 21. 8.) vytvoří unikátní dílo. Slavnostní zahájení v 18.00 hodin, večer zakončený koncertem.

20.–25. 8. Kovářské fórum – XXXV. ročník Tradiční akce, během které vytvoří kovářský tým Lukáše Kučery před zraky návštěvníků unikátní dílo. Finální výtvar se stane součástí sbírky uměleckého kovářství hradu Helfštýna, která již čítá více než 1 300 exponátů. Mistry černého řemesla mohou návštěvníci vidět v rámci vstupu do hradu, a to v historické hradní kovárně na třetím nádvoří (mimo pondělí 21. 8.).

25. 8. Evropská noc pro netopýry. Večerní vycházka s Evženem Tošenovským za poznáváním netopýrů, detekce hlasů, odchyt, ukážka handicapovaných zvířat. Před setměním u hlavní brány do parku Michalov z Máchovy ulice, přesný čas bude upřesněn.

26. 8. Památník lovců mamutů a lokalita Předmostí. Vydejte se s námi do terénu za archeologii! V rámci celorepublikové akce Archeologické léto si archeolog

KALENDÁRIUM MUZEÁ

Zdeněk Schenk připravil pro veřejnost řadu komentovaných vycházek. Od 10.00 hodin. Nutná rezervace místa/termínu na webu <https://www.archeoleo-gikeleto.cz/akce/>

25.–27. 8. Hefaiston – XLI. mezinárodní setkání uměleckých kovářů. Nenechte si ujít 41. ročník tradiční mezinárodní klání uměleckých kovářů! Těšit se můžete na demonstrace kovářské tvorby na 10 pracovištích včetně historické hradní kovářny, výstavu exponátů pod širým nebem, kovářskou soutěž, přednášky v Galerii na druhém nádvoří a mnoho dalšího. Více informací na webu www.hefaiston-helfstyn.cz.

2. 9. Archeologické léto – Švédské šance. Vydejte se s námi do terénu za archeologii! V rámci celorepublikové akce Archeologické léto si archeolog Zdeněk Schenk připravil pro veřejnost řadu komentovaných vycházek. Od 10.00 hodin. Nutná rezervace místa/termínu na webu <https://www.archeoleo-gikeleto.cz/akce/>

10. 9. Dny evropského kulturního dědictví – Přerovský zámek. Komentované prohlídky stálých expozic Muzea Komenského v Přerově. Začátek prohlídek v časech 9.30, 11.00, 13.30 a 15.00 hodin. Max. 30 osob ve skupině. Vstup zdarma.

10. 9. Dny evropského kulturního dědictví – hrad Helfštýn. Návštěvníci mohou během neděle 10. 9. hrad navštívit zcela zdarma v rámci Dnů evropského kulturního dědictví.

11. 9. Houbařské pondělí. Procházka přírodou s Jiřím Polčákem a povídání o houbách. Sraz v 17 hodin u dový ORNIS. Vstupné 20 Kč. Za deště se nekoná.

16. 9. Krása hradu a katedrály. Slavnostní otevření výstavy kreseb kamenických detailů ze Starého královského paláce a Svatovítské katedrály Pražského hradu od Petra Chotěbora. Výstava bude k vidění v Galerii na druhém nádvoří do 26. 11. 2023. V rámci vstupného na hrad.

16. 9. PALÁC ŽIJE HMATEM. Další z cyklu speciálních prohlídek Helfštýna, během kterých uvidíte nasvícený hrad, včetně zachráněného paláce. Připraven je bohatý program pro dospělé i pro děti, kdy si vyzkoušíte různá řemesla. **Komentované prohlídky začínají vždy v celou hodinu, a to v časech: 19, 20, 21, 22, 23 hodin.** Doprovodný program: řemeslné dílny Non Sancti, šermíři Adorea, ohňová show Boca Fuego. Není nutná rezervace míst. Kapacita akce není omezena.

Vstupné: 300 Kč dospělý / 150 Kč senior, žák ZŠ, student.

16.–17. 9. Stánek ekoporadny na Okresní zahrádkářské výstavě. Poradna k přírodním zahradám a Semínkovna zdarma. Oba dny 9-17 hodin, Sokolovna v Oseku nad Bečvou.

20. 9. Tvoříme v muzeu – hravé kelímky. Další výtvarná dílna pro všechny generace – nejen školáci ocení praktický organizér na tužky, pastelky a další drobnosti. Od 15 do 17 hodin v prostoru Vševidárny v přerovském zámku. Všechny materiál bude připraven na místě, poslední vstup v 16:30. Vstupné 30 Kč/tvořící osoba.

23. 9. VINO/HRAD. Šlapání hroznů k oslavě vinnobraní, komponovaný program s vystoupením skupin historického šermu a folklorního souboru. Ochutnávka těch nejlepších vín a pokus o uspořádání největší degustace na hradním nádvoří!

24. 9. Závěr sezóny Oldtimer klubu Helfštýn. Tradiční setkání členů klubu sběratelů historických vozidel Oldtimer Club Helfštýn proběhne na hradě i v roce 2023! Více informací o akci na: www.oldtimer-helfstyn.cz

29. 9. Den architektury 2023. Speciální prohlídka hradu Helfštýna v rámci 13. ročníku festivalu Den architektury. Nutná rezervace míst přes portál <https://goout.net>. Provází architekt Miroslav Pospíšil (atelier-r).

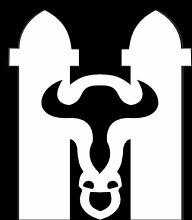
29. 9. Noční Excalibur Race. Druhý ročník noční verze extrémního závodu Excalibur Race v areálu Helfštýna! <http://excaliburrace.cz/nozni-helfstyn.html>

30. 9. Excalibur Race. Čtvrtý ročník extrémního běžeckého závodu s překážkami v areálu Helfštýna i mimo něj. <https://excaliburrace.cz/helfstyn.html>

KULTURA PŘEROVA

červenec–září 2023

Komentovaná prohlídka Archeologie v kostce

Městské informační centrum Předmostí pořádá komentovaný okruh Archeologie v kostce. Prohlídka s průvodcem trvá přibližně hodinu, na trase navštívíte Památník lovců mamutů a Malé školní muzeum ZŠ J.A. Komenského.

Na začátku prohlídkové trasy vám nabídně své služby informační centrum, ve kterém jsou pro návštěvníky připraveny propagační materiály a suvenýry. Pro děti je připravené puzzle dřevěné kostry mamuta, pro dospělé pазourkové hlavolam. Proslulé archeologické vykopávky mamutích kostí, ale i jiných zvířat z doby paleolitu, můžete vidět v expozici Památníku lovců mamutů. Zastavíte se také u tzv. Bludného balvanu, což je pozůstatek vápencové homole. Zajímavá expozice na vás čeká v Malém školním muzeu. Uvidíte zde originály i kopie nále-

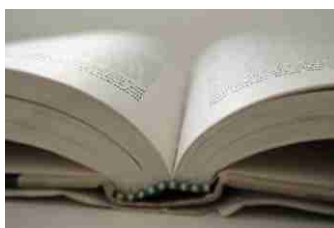

zů z Předmostí. Vychází se vždy od informačního centra v Před-

mostí, od úterý do soboty, vždy v 10 a ve 14 hod.

Kreativní léto s knihovnou

Podobně jako v uplynulých letech oi letos o prázdninách otevírá půjčovna pro děti Městské knihovny v Přerově dveře dokořán všem malým i větším návštěvníkům a kromě tradičního půjčování knížek, časopisů, komiksů nebo audioknih nabízí i zábavný doprovodný program. Každý všední prázdninový den zde na uživatele knihovny čeká obrovské množství nejruznějších deskových společenských her, populární herní konzole XBOX se spoustou rozmanitých pohybových aktivit, stolní fotbalík a hokej nebo obří piškvorky. Všichni ti, co rádi tvoří, si přijdou na své v úterý, kdy na ně čeká vlastnoruční zdobení udržitelných plastových kelímků na pití za pomoci

voděodolných barevných fixů a veselých nálepek. Půjčovna pro děti navíc v období od července do srpna rozšiřuje svou provozní dobu – oddělení tak lze navštívit každý den od 8.00 do 16.00 hodin.

A skvělá zpráva na závěr – zcela novým uživatelům do 15 let věku nabízí přerovská knihovna registraci ke svým službám na jeden rok úplně zdarma!

Zpravodaj Muzea Komenského v Přerově
s přílohou Kultura Přerova
má pro vás
vždy v dostatečném množství

MĚSTSKÉ INFORMAČNÍ CENTRUM

Zajišťuje činnost
spojenou s turistickým ruchem
v Přerově a regionu

PROVOZNÍ DOBA

pondělí–pátek: 8.00–17.00
sobota (1.4.–31.10.): 8.00–12.00
sobota (1.11.–31.3.): zavřeno

Starým knihám dáváme druhou šanci

Staré, ušpiněné a opotřebené knihy a časopisy nutně nemusí skončit ve sběru nebo v kontejneru na papír. Svě o tom ví přerovská knihovna, která již řadu let nabízí tituly vyřazené z knihovního fondu veřejnosti. Za symbolické poplatky si na této akci, která trvá vždy jeden týden v měsíci (kromě středy), můžete zakoupit tituly nejrůznějších žánrů (detektivky, romány pro ženy, thrillery, harlequiny, pohádky a příběhy pro děti, ale

i doporučenou četbu nebo naučnou literaturu) nebo celé ročníky vybraných časopisů. Narazit zde můžete např. na titul, který již dlouho sháníte do své domácí knihovny nebo se vybavit ideálním čtením na chalupu. Po prázdninové přestávce se zářijový prodej vyřazených knih a časopisů uskuteční v termínu od 11. do 15. 9. v době od 8.00 do 17.00 hodin v suterénu hlavní budovy knihovny na Žerotinově náměstí.

KNIHOVNA JE ZDE PRO VÁS

1. 7. – 31. 8. Prázdninové radosti – letní fotosoutěž o ceny pro dospělé i děti, pravidla na www.knihovnaprerov.cz

1. 7. – 31. 8. Kreativní léto s knihovnou – deskové hry, XBOX, piškvorky, soutěže, kvízy a další zábava na celé léto, půjčovna pro děti, Palackého 1, v provozní době

1. 7. – 31. 8. Tvořivé úterky – malované kelímky, půjčovna pro děti, Palackého 1, každé prázdninové úterý v provozní době

1. 9. – 30. 9. Obal si svou učebnici – pomoc školákům s přípravou do školy, půjčovna pro děti, Palackého 1, pobočka Předmostí, Hranická 93/14 a pobočka Velká Dlážka 44, v provozní době pracovišť

11. – 15. 9. Prodej vyřazených knih a časopisů, suterén MK v Přerově, Žerotinovo nám. 36, každý den kromě středy od 8.00 do 17.00 hod.

14. 9. Rovnováha ve vztazích z pohledu muže a ženy – přednáška terapeuta Marka Šcotky, malý sál Klubu Teplu Přerov, Horní nám. 9

27. 9. Žhavá Andalusie – cestovatelská beseda s Pavlou Bičíkovou, Ministerstvo zemědělství ČR v Přerově, Wurmova 2, od 17.00 hod.

**Pořádáte v Přerově zajímavé akce?
Začínáte s něčím novým nebo jste naopak tradiční místní firma?
Myslíte si, že se o vás málo ví?
Neváhejte a napište nám! Tyto stránky čekají právě na vás.**

Více informací se dozvíte zasláním e-mailu na adresu sehnalkova@prerovmuzeum.cz

Přerovské Hudební léto 2023 se představuje

Absolutní novinkou osmého ročníku Hudebního léta na hradbách v Přerově bude oživení nabídky úterních koncertů o nový prostor. Celá produkce se tak na jeden večer přesune od řeky Bečvy do veřejnosti zatím nepříliš objeveného magického zákoutí centra města – do farní zahrady za kostelem sv. Vavřince. Svatoanenská hudební slavnost v předvečer svátku sv. Anny v úterý 25. července návštěvníkům představí houslového virtuosa Pavla Šporcla v rockovo-jazzovém projektu FEELING GOOD.

Hradby však ještě předtím podvackrát ožijí klasickými prázdninovými úterními koncerty, jak je známe z uplynulých sedmi let. Ten první s datem **11. července** odstartuje letošní osmý ročník koncertem zpěvačky Ivy Marešové a její kapely Razam. „Jedná se o worldmusic se silnými slovanskými kořeny, kde se setkávají hudebníci z Čech, Běloruska a Ruska. Jejich živé koncerty patří k velkým hudebním zážitkům, které se divákům dotýkají svou syrovostí a autenticitou,“ zve na koncert pořadatel akce Pavel Ondrůj. Hudebníci vystoupí ve složení Iva Marešová – zpěv, Aliaksandr Yasinski – akordeon, Michael Vašíček – kytary, basa, Ilia Chernoklinov – viola, klavír, Radek Doležal – bicí, perkuse, klavír.

V úterý **18. července** se na hraděbním podiu představí Daryl Strodes, zpěvák a kytarista z Los Angeles, který předvede blues, R&B, funky a jazzovou muziku. Vystoupí s ním kytarista B. Topolski, baskytarista Ł. Gorczyca a bubeník T. Dominik.

Exkluzivní představení na nezvyklém místě nachystali organizátoři na úterý **25. července**. „Posluchači uslyší nový rockovo-jazzový projekt Pavla Šporcla FEELING GOOD, spojující mezinárodní špičkové interprety z oblasti vážné hudby, jazzu a rocku. Mimo jiné se představí virtuoz na Hammondovy varhany- Newyorčan

IvaMarešová a Razam

Brian Charette, nominovaný na Cenu Grammy. Doprovodí jej známý český jazzový bubeník Otto Hejnic,“ řekl Pavel Ondrůj. Farní zahrada za hlavním přerovským kostelem tak ožije nebyvalou letní hudební atmosférou.

„Vstupenky na tento exkluzivní koncert, který se během celého léta odehraje pouze na třech místech České republiky, jsou k dispozici v předprodeji Městského informačního centra na www.ticketportal.cz. Cena vstupenky v předprodeji je 390 Kč, 490 Kč poté na místě. Kapacita farní zahrady, stejně jako kostela sv. Vavřince v případě nepříznivého počasí, je omezená, takže neváhejte s rozhodnutím,“ vyzvala návštěvníky organizátorka akce Lada Galová.

První srpnové úterý s příznačným datem **1. srpna** ožijí hradby soulem a funky. „Skvělá polská zpěvačka AMIYA je Objevem roku 2022 významného evropského hudebního čtvrtletníku TWÓJ BLUES. Ze stejné země, ale pro změnu s oceněním Kapela roku 2022, přijdou SILESIAN HAMMOND GROUP, kteří předvedou blues rock a fusion,“ zve Pavel Ondrůj.

Otrokovicko-zlínská rocková kapela GAIA Album Gaia hraje převážně autorskou muziku. „Skladby jsou žánrově rozprostřené od rocku až k popu, hlavním atributem kapely je ale pohodová muzika, ze které je cítit radost z hraní a tvorby vlastních hudby,“ uvedla k rockovým hradbám s datem **15. srpna** Lada Galová.

Pokračování na následující straně

Toužíte mít život kapku více la-
bužo? V tom případě dorazte
v úterý **22. srpna** na chanso-
nový koncert na hradbách v po-
dání kapely La Boujeau a přijďte
si poslechnout sametový hlas
zpěvačky Ivy Kevešové Stán-
cové. Můžete se těšit na reperto-
ár prospikovaný pořádnou dáv-
kou hutného, surového, a přesto
něžného chansonu s prvky rych-
lého a rozpuštělého swingu.

Poslední prázdninové úterý
s datem **29. srpna** ožijí hradby
jazzem a swingem předváleč-
ného období. „*Svižní Swing
Shower z nedalekého Valašska
se věnují zejména interpretaci*

*tanečního jazzu a swingu z ob-
dobí 20.–40. let minulého stole-
tí. Hrají ale také taneční latinu
a pomalé balady, jak mohli
slyšet nadšení posluchači na
podzimním Jazzu u piva v res-
tauraci Pivovar. Těšit se může-
te třeba na legendární Klobouk
ve křoví, What a Wonderful
World, Říkej mi to prosím pot-
choučku, Nebe na zemi, Sway
a další,“ zvou organizátoři.*

Začátky koncertů budou jako
vždy v 19 hodin na hradbách,
vyjma úterý 25. července, kdy
zamiřte na farní zahradu kostela
sv. Vavřince poslechnout si hou-
slového virtuosa Pavla Šporcla.

Iva Kevešová Stánková

Divadlo Dostavník: Deset let Dostavníčka

Začátek léta a první prázdninový měsíc dají v Galerii města Přerova nahlédnout pod pokličku nikoli desíti, ale jedenácti ročníků divadelního festivalu Dostavníčka s divadlem, které letos oficiálně slaví 10. narozeniny. Expozice připomene dosavadní historii festivalu v několika sekcích.

„V první sekci - OBRAZOVÉ - budou vystaveny originální plakáty, fotografie z představení i fotografie z příprav, zákulisí i diskusí o představeních, tedy ze světa, který byl divákovi po 10 let skryt. V další sekci - FIX POPULI - si diváci připomenou mnohá představení prostřednictvím dochovaných komentářů, názorů publika či hodnocení jednotlivých inscenací. Jako hlavní exponát této sekce bude původní tabule FIX POPULI, jak ji můžete znát z prvních ročníků festivalu. A bude funkční, bude čekat na nové komentáře, postřehy, návrhy či vzkazy,“ odtajnil přípravy současný principál divadla Dostavník Zdeněk Hilbert.

Jak doplnil, v poslední sekci - AUDIOVIZUÁLNÍ - budou k vidění záznamy vybraných představení i unikátní záběry ze života ochotníků. Deset ročníků, pořádaných v Letní divadelní scéně mezi hradbami každý prázdninový čtvrtek, je potřeba připomenout a oslavit!

„K vidění tak budou také mnohé kulisy nebo rekvizity, dramaturgie této jedinečné expozice bude doplněna i instalací originálních divadelních kostýmů na figurínách,“ pozvala do Galerie města Přerova její vedoucí Lada Galová. Výstava potrvá do neděle 6. srpna.

Kino Hvězda o prázdninách

O prázdninách navyšujeme počty projekcí pro mladé publikum, protože jsme si vědomi, že ne všichni mají možnost táborů nebo někam vycestovat.

V červenci a srpnu tak budeme promítat pro děti a mládež vždy v úterky a středy od 15.30 a pokud je film delší stopáže, tak i dříve. Těšit se můžete například na filmy **Indiana Jones a nástroj osudu**, **Mezi živly**, **Spider man: Napříč paralelními světy**, **Děti Nagana**, **Malá mořská víla** a další. Z červencových premiér jde do kin očekávané životopisné drama Christophera Nolana **Oppenheimer** o vynálezci atomové bomby. Atmosféru uvolní hodně růžová akční komedie **Barbie**. Panenka žijící v „Barbielandu“ je vyloučena, protože není dostatečně dokonalá, a vydává se za dobrodružstvím do skutečného světa. Akční hraný film založený na populární řadě hraček Barbie. Další peckou pak bude **Mission: Impossible Odplata – První část** v hlavní roli s Tomem Cruisem. Z českých filmů jde v červenci na plátna komedie **Můžem i s mužem**, jejíž režie se ujala herečka Vanda Hybnerová či

drama Dana Svátka **Dvě slova jako klíč**. Nebude chybět ani pokračování úspěšné duchařiny **Insidious: Červené dveře**. V srpnu se pak mohou diváci těšit na premiéry pokračování akčního filmu z podmořského prostředí **Meg 2: Příkop**, na **Želvy Ninja: Mutanti chaos** či na komedii **Vocasy na tripu**. Obnovenou premiéru má druhý prázdninový měsíc také trilogie **Ramba**.

Od prvního července pak začne předprodej na **Letní kino Po**

setmění, které vzešlo z participativního rozpočtu města. Hrát se bude každou srpnovou středu a pod širým nebem bude možné zhlédnout filmy **Top Gun a Top Gun: Maverick**, **Zrodila se hvězda**, **Padesát odstínů šedi** a **Gump – pes, který naučil lidi žít**.

Více o programu najdete na webu kina a města. V srpnu se pak o hodovém víkendu otevře veřejnosti protiatomový kryt v kině Hvězda.

Cestovatelka provede posluchače žhavou Andalusíí

Po tříměsíční pauze pokračuje v září Městská knihovna v Přerově ve svém cyklu cestovatelských besed. Podzimní běh přednášek zahájí s cestovatelkou a fotografkou Pavlou Bičíkovou, která návštěvníkům představí španělskou Andalusii. Spolu s přednášející se vydáme do historických měst Granada, Baesa a Ubeda, která jsou památkami UNESCO. Užijeme si východ i západ slunce v nejmalebnějším městě Andalusie, v Ronda. Navštívíme také skalní město Torcal, projdeme světoznámou soutěskou El Chorro po visutých lávkách Caminito del Rey a silný dotek historie okusíme u největších evropských dolmenů v Antequera. Skutečně divokou přírodu poznáme během 12denního přechodu hor Sierras de Cazorla a celé třítydenní putování zakončíme na tradiční bujaré španělské svatbě. Beseda se uskuteční ve středu 27. září od 17.00 v sále na Wurmově ul. 2.

V hlavní roli erotika a ženské tělo

Soubor přibližně sta originálních fotografií nebo autorských grafik ikony české ateliérové umělecké fotografie – Jana Saudka nabídne hodová výstava v Galerii města Přerova na Horním náměstí. Všechna díla budou prodejná, k dispozici pro návštěvníky budou k zakoupení také doprovodné tisky, publikace a autorem signované reprodukcce.

„Ústředním tématem vystavených fotografií bude - jak jinak - než ženské tělo a motivy vztahů muže a ženy. Ve výběru však nechybí ani něžná témata dětství či vztahů mezi rodiči a dětmi,“ zve na výstavu vedoucí Galerie města Přerova Lada Galová. Ta o výstavu tohoto nejvýznamnějšího českého fotografa a umělce, jenž se řadí mezi desítku nejlepších žijících fotografů světa, usilovala několik let. „Nic lepšího už z hlediska české i světové umělecké fotografie nemohu návštěvníkům jako galeristka nabídnout,“ říká.

Jan Saudek je český fotograf věnující se zejména ateliérové fotografii s nezaměnitelným rukopisem. Od roku 1977 své fotografie koloruje, a právě snímky z tohoto období budou tvořit jádro expozice. V osmdesátých letech 20. století jeho tvorbu dominovala ikonická zeď. „I tvorba z to-hoto období bude zastoupena. Jeho díla byla s postupujícími léty stále erotičtější a provokativnější. Námětem jeho fotografií byly mladé dívky, dospělé krásné ženy i starší korpulentní dámy. Dílo Jana Saudka obsahuje řadu sdělení,

oslavuje lidství, je kontroverzní i provokativní, a právě taková bude i celá výstava,“ zve Lada Galová.

Vernisáž se uskuteční v pátek 11. srpna v 17 hodin v Galerii města Přerova. Výstava je pořádána ve spolupráci s galerií Artrium Zlín, úvodní slovo k výstavě přednese kurátor a jednatel galerie Artrium Pavel Chmelík.

Jedinečný koncert Pavla Šporcla ve farní zahradě

Absolutní novinkou osmého ročníku Hudebního léta na hradbách v Přerově bude oživení nabídky úterních koncertů o nový prostor. Celá produkce se tak na jeden večer přesune od řeky Bečvy do veřejností zatím nepříliš objeveného magického zákoutí centra města – do farní zahrady za kostelem sv. Vavřince.

Svatoanenská hudební slavnost v předvečer svátku sv. Anny v úterý 25. července návštěvníkům představí houslového virtuosa Pavla Šporcla v rockovo-jazzovém projektu FEELING GOOD. Exkluzivní představení na nezvyklém místě nachystali organizátoři na úterý 25. července. „Posluchači uslyší nový rockovo-jazzový projekt Pavla Šporcla FEELING GOOD, spojující mezinárodní špičkové interprety z oblastí vážné

hudby, jazzu a rocku. Mimo jiné se představí virtuoz na Hammondovy varhany, Newyorčan Brian Charette, nominovaný na Cenu Grammy. Doprovodí jej známý český jazzový bubeník Otto Hejnic,“ řekl organizátor akce Pavel Ondrůj. Farní zahrada za hlavním přerovským kostelem tak ožije nebyvalou letní hudební atmosférou. „Vstupenky na tento exkluzivní koncert, který se během celého léta odehraje pouze

na třech místech České republiky, jsou k dispozici v předprodeji Městského informačního centra na nám. TGM nebo on-line na www.ticketportal.cz. Cena vstupenky v předprodeji je 390 Kč, 490 Kč poté na místě. Kapacita farní zahrady, stejně jako kostela sv. Vavřince v případě nepříznivého počasí, je omezená, takže neváhejte s rozhodnutím,“ vyzvala návštěvníky Lada Galová. Začátek koncertu bude v 19 hodin.

PSALO SE PŘED STO LETY

Slavnostní dny Přerova. Od otevření sokolského stadionu nehostil Přerov tolik obecenstva jako o Hanáckém roku. Cífru 10.000 cizinců považujeme za uměrnou. Stadion stačil obsáhnouti všechny ty, kteří toužili uviděti život hanácké dědiny minulého století. Třináct až patnáct tisíc osob prošlo 5. července stadionem. Ze známějších osob dlužno uvést: poslance Staňka, Pastyřika, Bergmana, Vahalu a Molíka, senátora Hrejsu, dále malíře Kašpara, Lasáka, Pištělku, spisovatele Ot. Březínu, Adolfa Veselého, starostu měst pražských dra Baxu, předšedího zemského výboru V. Stoupala.

Obzor, neděle 8. července 1923

O čistotu v přerovských ulicích. Je někdy až s podivem, jak naše občanstvo málo dbá vzhledu ulic. Pohazuje papíry, pecky z ovoce, krabičky od zápalek a různé jiné věci. Cizinec, který k nám zavítá, nemůže si odnésti z města pěkný dojem, když vidí smetl a nepořádek v ulicích, který se nezmenšuje ani každodenním čištěním, na něž obec platí veliké peníze. V poslední době krmí se v ulicích dokonce dobytek, a zbytky krmiva vítr pak rozvěje do ulic. Nařikáme na prach a nevzhlednost ulic, ale jsme tím sami vinni.

Obzor, středa 11. července 1923

Novostavba státního obytného domu v Přerově. Na úřední tabuli okresní správy politické v Přerově jest vyvěšena vyhláška o vypsání stavby jednoho obytného domu na náměstí Svobody v Přerově. Zadaný budou zatím tyto práce: zednická, nádenická, betonářská, tesařská, klempířská, pokrývačská, kamenická, dále dodání železa na váhu, konečně úprava zahrady. Potřebné pomůcky a plány jsou vyloženy zájemcům k nahlédnutí jednak u zemské správy politické v Brně, jednak u okresní politické správy v Přerově v úředních hodinách

od 8-12 hod. dop. Nabídky nutno podati nejpozději do 28. července 1923 ve 12 hodin v poledne v kanceláři oddělení pozemních staveb při zemské správě politické v Brně, anebo zaslati poštu doporučeně tak, aby nejpozději do stanovené lhůty tamtéž došly. Došlé nabídky budou tamtéž komisionálně otevřeny dne 30. července v 10. hod. dop., přičemž mohou býti offerenti přítomni. Budova sama je projektována na náměstí Svobody vedle domu odb. učitele Slováka a bude mít uliční frontu 34,50 m dlouhou a mimo to dvorní trakt o délce 16,50 m. Přední trakt proveden bude jako budova třípatrová, při níž třetí patro jest řešeno ve facadě způsoby mansardy, takže se velmi dobře přičlení k sousední dvoupatrové budově. Dvorní křídlo má celkem 5 obytných etáží. Kdežto v křídle uličníku jsou umístěny suterénní sklepy. Do budovy, jež bude míti celkem 22 bytů, vedou dvěře. Rozdělení bytů jest toto: V přízemí do ulice budou 2 byty dvoupokojové s příslušenstvím a 1 byt jednopokojový s kabinetem a příslušenstvím. V přízemí ve dvorním křídle 1 byt o dvou pokojích s příslušenstvím a 1 byt o jednom pokoji s příslušenstvím. V I., II. a III. patře jsou tyto byty: 1 byt o 3 pokojích s příslušenstvím, 2 byty o dvou pokojích s příslušenstvím a ve dvorním traktu tytéž byty jako v přízemí. Ve dvorních bytech odpadá pokoj pro služku a u některých též pavlač a koupel. V předním traktu jsou sklepy a v nich dvě prádelny, dvě válovny a 22 sklepních oddělení pro všechny nájemníky. Vedle dvou společných dvorků, bude míti každý nájemník k dispozici malý kousek zahrádky. — Plán novostavby byl vypracován u stavebního oddělení zemské správy politické v Brně.

Obzor, čtvrtek 12. července 1923

Konec Jonášova domu. S odklizením starého hostince zvaného Nordpol v ulici Bratrské, dříve školní, se započalo. Mizí místnost,

kde odehrával se kdysi kulturní i politický život města Přerova, aby získána byla plocha pro novostavbu veliké budovy poštovní. Po postavení pošty přikročí ihned spofitelna ku stavbě své reprezentační budovy na místě staré školy, kde až do konce minulého století za vedení řed. Martilka byla vychována mládež přerovská.

Obzor, pátek 13. července 1923

Nočnátko. Eliška Žižková je sice děvče jako květ, ale to, co má již za sebou, to jistě nemá s květy nic společného. Tak minulého týdne přišla do restaurace hotelu „Přerov“ doprovázena vojákem, kterého představila jako svého bratra. V hotelu se oba ubytovali a pobýli tam po dva dny. Jednoho dne zmizel voják, vymluvív se před tím, že sestřička útratu zaplatí. Druhého dne však zmizela i sestřička, aniž by zaplatila. Vrátný hotelu jí lapol na nádraží, když chtěla odjet do Olomouce, a předal jí četnictvu. A tak tento krásný květ pokvete za mřížemi.

Obzor, sobota 14. července 1923

Starý nemrava. V Bečvě koupající se děvčata upozornila strážníka, že v nedalekém křoví leží nahý starší muž, který nemravnými posunků láká děvčata do křoví, nabízejí jim cukrovinky, aby mu byla po vůli. V nemravovi zjistil strážník 69letého S. K. z Přerova, který jest svým zvrhlým životem policii dobře známý. Zatčený se nezapně vymlouval, že děvčata chodila za ním sama.

Obzor, úterý 17. července 1923

Druhá kolej na trati Přerov – Olomouc hotova. V sobotu bylo dokončeno zaústění druhé koleje na trati Přerov–Olomouc do olomouckého hlavního nádraží. S provozem na této druhé koleji bude započato již v nejbližších dnech. Zaústění této

PSALO SE PŘED STO LETY

koleje do olomouckého nádraží vyžádalo si delší doby, ježto bylo nutno postavit celou řadu nových spojek. Kolej, odbočující do Prostějova, připojena byla na druhou kolej přerovskou.

Obzor, středa 18. července 1923

Sportovnímu klubu města Přerova povolila městská rada provozování veslařského sportu na rybníce, dohodne-li se s rybářským spolkem. Rybářský spolek jest podle smlouvy o pronájmu rybníka zavázán veslařský sport na rybníce trpěti. Stavba kůlny a přístaviště povolena s předpokladem, že Sportovní klub vyžádá si svolení zemského výboru, poněvadž regulace doposud není kolaudována.

Obzor, středa 18. července 1923

Okrasou Wilsonovy třídy není jistě dům sklenáře R. Houžvy a několik jiných spolumajitelů. Strašit stále, ačkoliv již téměř půl roku měl být odstraněn. Vyjímá se prapodivně vedle moderního činžáku Wolfova. Zatím co periferie města stává se pravou výstavou moderních rodinných domků, měl by vzhled středního města být porušen jedinným domkem, který opadáváním omítky ohrožuje chodce?

Obzor, neděle 22. července 1923

Potřeba automobilové stríkačky v Přerově ukázala se nejlépe při pondělním zkoušení visutého žebříku. Obětavostí přerovského občanstva pořízen nákladem asi 30.000 Kč hasičský vysunovací žebř v délce 20 m, od speciální firmy Partl a Frolík v Českých Budějovicích. V pondělí odpoledne předveden členům městské rady a zástupcům úřadů a tisku v nádvoří hasičského skladu, večer pak na třípat-

rovém domě p. Zachara proti gymnasiu. Skládací žebř namontován na voze, který lehce utáhne pára koní, vysunování provádí se lehce točícím dvou pák 2 muži, jímž uvádí se pohyb hřídel se železným lanem. Celé zařízení fungovalo lehce a bezvadně. Také zatěžkáci zkouška s hadicí a 3 muži ukázala pružnost žebře. Intenzita proudu ve výšce 20 m byla však příliš slabá. Tlak vody v městském vodovodu nelze dobře zvýšit, aby netrpělo potrubí, za nynějšího tlaku však na třípatrový dům, kterých v Přerově již hodně přibývá, nestačí. Pořízení stríkačky automobilové, která zvýší tlak a umožní čerpání vody z velikých vzdáleností, dostane se bezpečností opatření proti ohni na potřebnou úroveň. Vhodné získání prostředků snad umožní pořízení této nezbytnosti pro naše město.

Obzor, středa 15. srpna 1923

Nové pětihalérové mince vzbudily pochopitelnou zvědavost. Sotva se objevily v oběhu, nastala po nich velká šáňka, poněvadž každý si chtěl aspoň jednu uschovatí „na památku“. Aby vašeň zvědavců byla ukojena, jsou nové pětihalérové mince vyloženy ve výkladní síni knihkupectví Obzoru. Dodala je městská spořitelna, podružný ústav bankovního úřadu. Zvědavost bude ukojena jistě brzy, jakmile bude dáno více mincí do oběhu. Ale největší sympatii by se „pětáček“ těšil, kdyby bylo možno již dnes za něj něco koupiti.

Obzor, pátek 17. srpna 1923

Týdenní trh byl velmi dobře obslán, zvláště zeleninou. Zboží uchovalo staré ceny, jen u zeleniny byl znatelným pokles následkem velké nabídky a poměrně menší poptávky. Oproti minulým trhům přivezeno tentokrát méně mléčných výrobků a vajec, jichž jeví se na venkově ve žňové sezoně velká potřeba. Celková kupní nálada byla prostřední.

Obzor, sobota 18. srpna 1923

Zaběhla se husa. Marie Bednářová z Vel. Dlážky č. 35 oznámila policii, že se jí ztratila krmená husa z neuzamčené kůlny na dvoře. Šetřením bylo zjištěno, že žádný cizí nemohl do dvora vniknouti, poněvadž jest hlídán zlým psem. Bylo vykonáno několik domovních prohlídek, avšak dosud bezvýsledně.

Obzor, úterý 21. srpna 1923

Jarmark. Přerovská náměstí i ulice ožívají opět známým předjarmarečním ruchem. Masarykovo a Žerotínovo náměstí i Wilsonova třída jsou přeplněny stánky, na nichž vyloženo jest zboží, na jaké si lze jen pomyslet. A ještě nové a nové vozy přeplněné náklady přijíždějí. Zdá se, že po žních bude dobrý odbyt, ačkoliv jest již „vysoké datum“.

Obzor, úterý 28. srpna 1923

Nehoda letcova. V úterý v pole dne snášel se v malé výšce nad městem aeroplan olomouckého leteckého pluku a za chvíli přistál na poli nedaleko vyšší hospodářské školy. Stroj utrpěl v letu jakousi poruchu, kterou bylo nutno na místě odstraniti.

Obzor, středa 29. srpna 1923

Reklamní nápisy, které se v poslední době v Přerově objevily, jsou nejen velmi účelným reklamním prostředkem, nýbrž i pěknou ozdobou tam, kde jinak zela by plocha šedé zdi, anebo dokonce oprýskaná zídka. Reklamní nápisy jsou vesměs vkusně a pěkně provedeny, ať již ve Wilsonově a Škodově ulici, anebo u Stadionu. Je vidno, že restaurace Přerova pokračuje rychlým tempem.

Středa 5. září

HANÁCKÝ ROK

"Byl to rušný den v Přerově letošního 5. července. Přerov sotva kdy viděl tolik návštěvníků ze všech konců Moravy ... Zástupy zavalily náměstí a stadion, kde se konaly zkoušky na odpoledne. Byla to nezvyklá podívaná. Kroje Hanáků, příšlých z různých končin Hané, lišily se značně barvou i tvarem, neboť byli ze severu, z Litovelska, i z jihu od Kroměříže, Holešova a Vyškova. Přijeli vlakem, ale mnozí také na žebřinových vozích, kočárech, bylo hojně i automobilů s hosty. V poledne konány poslední přípravy a odpoledne před půl druhou zahájen průvod z Komenského třídy na stadion."

„A Královničky v prostoru stadionu rozstříknuté jako slétlý houfec holubic vytvářely v tancích obrázek nevinného veselého radostného mládí. Svajba byla rušným aktem jako honění krále a robota realistickým podáním dobrou představou minulé doby. Na stadionu vystavený grunt se žudrem a kaple napomáhaly iluzi při některých výjevech.“

MEOPTA A OKOLÍ

K významným faktorům, které ovlivňovaly urbanismus Přerova, patřil i jeho průmyslový charakter. Vznik továrních komplexů přinesl rozšiřování hranic městské zástavby, ale i tvorbu nových pracovních míst a s tím související nárůst počtu obyvatel, a tím pádem i potřebu nové bytové výstavby. Nejsilněji se tento vliv industrializace začal projevovat na tváři města po 2. světové válce v souvislosti se vznikem, resp. rozvojem podniků Přerovské strojírně a Meopta.

Právě druhý z podniků vznikl počátkem roku 1946 spojením dosavadních továren na výrobu optiky v republice. Hlavním sídlem se stal Přerov, kde působila největší a nejmodernější továrna založená v roce 1933 pod názvem Optikotechna. Nový areál podniku vyrostl ve třech etapách v letech 1936 až 1942 u městské nemocnice, téměř kilometr východně od konce souvislé městské zástavby. Proluka mezi městem a továrnou se ovšem záhy začala zmenšovat a v letech 1946 až 1948 realizovalo stavební družstvo zaměstnanců továrny na pozemcích na konci Dvořákovy ulice stavbu pěti třípatrových domů s byty o dvou pokojích a obytné kuchyni, čímž v nových ulicích Kabelíkova, Slaměníkova a Vaňkova vzniklo první sídliště moderního pojetí v Přerově. Obytná výstavba se k Meoptě ještě více přiblížila v průběhu 50. let, když bylo projektováno sídliště obecně zvané jako Meopta (byť bylo určeno i pro zaměstnance jiných podniků, institucí či armády) ve stylu tzv. socialistického realismu. Základem se staly domy typu T15/52, jež vytvořily sestavu polouzavřených dvorních celků, doplněných objekty občanské vybavenosti a také uměleckými prvky (kašna, sochy). Do konce 50. let byl ve vidlici ulic Dvořákova a Želatovská (v letech 1945 až 1990) Jeremenkova vybudován tzv. okrsek A, který byl ukončen spojovací třídou nazvanou Leninova (po roce 1989 třída Generála Janouška). Poté bylo přikročeno k výstavbě okrsku B, jenž se dále dělil na úseky Sever a Jih, přičemž jejich „hranici“ se stala ulice Optická, jejíž konec můžeme vidět v levé části snímku – na jejím pravém okraji pak lze ve střední části fotografie rozeznat komplex základní devítileté školy, která zahájila vyučování v lednu 1965. V sousedství Meopty vyrostly v letech 1956 až 1959 také vůbec první panelové domy v Přerově, když Stavosvit Gottwaldov vystavěl po levé straně Dvořákovy ulice devět bloků domů typu G40. Panelová výstavba se pak uplatnila v rámci dostavby okrsku B sídliště Meopty, a to prostřednictvím bloků G57 o 38 bytech – a to na začátku Optické ulice či v ulici Bohuslava Němce (na snímku zcela vpravo dole). Nová výstavba byla realizována také v samotné Meoptě. Nejprve byla v Kabelíkově ulici postavena v letech 1954 až 1958 ve stylu socialistického realismu dvoupatrová budova nového Ústavu pro výzkum jemné mechaniky a optiky (ÚVOJM). V letech 1960 až 1963 pak v místech za sídlem ÚVOJM rozšířila tovární komplex nová výrobní hala M1 a v letech 1963 až 1965 byla v sousedství ÚVOJM postavena šestipatrová administrativní budova. V první polovině dekády byl uveden do provozu i nový vstup do podniku, na který navazovala přímá komunikace ústící do Vaňkovy ulice. Rozšíření výrobních kapacit dále přineslo v roce 1974 také dokončení budovy optického provozu M4, kterou lze vidět vlevo ve střední části fotografie. A právě v době dokončování nové haly vznikl i přiložený snímek, který zachytil i další novostavbu první půle 70. let – internu nemocnice otevřenou na konci roku 1972.

Petr Sehnálek

ZPRAVODAJ MUZEJA KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ, ČERVENEC–ZÁŘÍ 2023

Texty: Lada Galová, Josef Chytil, Andrea Kopečková, Jarmila Klimová, Marta Konířová, Helena Kovářová, Jan Lauro, Lubor Maloň, Svatava Měrková, Petr Sehnálek, Kristina Sehnálková, Zdeněk Schenk, Barbora Šimečková, Šárka Štěpánková, Jana Trtková a Lubomír Vyňuchal

Foto: Muzeum Komenského v Přerově, KIS Přerov, město Přerov, město Lipník nad Bečovou, Boys Plays Nice, Iveta Juchelková, Martin Nedic, Zdeněk Schenk, Lubomír Vyňuchal a Petr Zajícěk

Redakce a grafická úprava: Kristina Sehnálková

Korektury: Eva Uhlířová

Vydalo Muzeum Komenského v Přerově, p.o., Horní nám. 7/7, 750 02 Přerov IČO: 00097969. Zaregistrováno MK ČR pod zn. MK ČR E 21496. Čtvrtletník - periodický tisk územního samosprávného celku. Vyslo 11.7. 2023 v Přerově. Příští číslo vyjde 9. 10. 2023. Tisk MKP. Změna programu vyhrazena!

V rámci akcí pořádaných Muzeem Komenského v Přerově, p. o., budou pořizovány obrazové a zvukové záznamy za účelem prezentace organizátora akce. Muzeum Komenského v Přerově, p.o., nenese odpovědnost za záznamy pořizené a zveřejněné jinými subjekty. http://www.prerovmuzeum.cz/img/muzeum/GDPR/2018_05_informace_o_zpracovani_osobnich_udaju_web.pdf. Muzeum Komenského v Přerově je zřízeno a financováno Olomouckým krajem.

